

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta pedagogická

KATEDRA HISTORIE

**Edukativní program pro žáky 1. stupně ZŠ v národní
kulturní památce Klášter Plasy**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Andrea Löffelmannová

Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Vedoucí práce: Mgr. Eva Mušková, Ph.D.

Plzeň, 2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Plzni, 22. dubna 2013

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala všem, kteří napomohli vzniku této práce, zejména kastelánu Mgr. Pavlu Duchoňovi a Mgr. Sylvii Kročákové za velkou podporu, ochotu, cenné rady i doporučení týkající se zvolené problematiky, technickou pomoc na tvorbě pracovních listů a inspiraci při vymýšlení edukativního programu. Mé poděkování patří také Mgr. Evě Muškové, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce.

OBSAH

1	ÚVOD	6
2	KLÁŠTER PLASY	8
2.1	HISTORIE DO KONCE TŘICETILETÉ VÁLKY	8
2.2	HISTORIE PO TŘICETILETÉ VÁLCE AŽ DO ROKU 1826	12
2.3	CISTERCIÁCKÝ ŘÁD	13
2.4	HISTORIE 1826-1945	16
2.4.1	Kancelář Metternich.....	16
2.4.2	Co znamenali Metternichové pro Plasy.....	17
2.5	KLÁŠTER PO ROCE 1945	19
3	BUDOVY KLÁŠTERNÍHO AREÁLU	21
3.1	KONVENT	21
3.1.1	Vodní a vzdušnickový systém.....	23
3.1.2	Oprava systému	25
3.2	KOSTEL NANEBEVZETÍ PANNY MARIE	26
3.3	SÝPKA S HODINOVOU VĚŽÍ	29
3.4	PRELATURA	31
3.5	HROBKA METTERNICHŮ	32
3.6	HOSPODÁŘSKÉ BUDOVY	33
4.	EDUKATIVNÍ PROGRAM PRO ŽÁKY 1. STUPNĚ ZŠ V NÁRODNÍ KULTURNÍ PAMÁTCE KLÁŠTER PLASY	35
4.1.	PŘÍPRAVA PROGRAMU	36
4.1.1.	Didaktická struktura programu.....	37
4.1.2.	Zvolené metody.....	38
4.1.3.	Osobnost průvodce.....	39
4.2.	DOPROVODNÉ MATERIÁLY K PROGRAMU	40
4.2.1.	Pracovní list pro program „Život za zdmi kláštera“	40
4.2.2.	Pracovní list pro běžné návštěvníky konventu	41
4.2.3.	Ostatní doprovodné didaktické materiály.....	41
4.3.	PODROBNÝ POPIS PROGRAMU PRO PRŮVODCE	44
4.3.1.	První část programu – Komentovaná prohlídka konventní budovy	44
4.3.2.	Druhá část programu – Interaktivní program v sýpce	56

ZÁVĚR	62
RESUMÉ	63
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	64
ELEKTRONICKÉ ZDROJE	66
SEZNAM PŘÍLOH	67
PŘÍLOHY	I
PŘÍLOHA Č. 1. – <i>PRACOVNÍ LIST „ŽIVOT ZA ZDMI KLÁŠTERA.“</i>	I
PŘÍLOHA Č. 2. – <i>PRACOVNÍ LIST „ŽIVOT ZA ZDMI KLÁŠTERA“ PRO BĚŽNOU PROHLÍDKU.</i>	IV
PŘÍLOHA Č. 4. – <i>„LETECKÝ POHLED KLÁŠTERA.“</i>	VII
PŘÍLOHA Č. 5. – <i>„SÝPKA.“</i>	VII
PŘÍLOHA Č. 6. – <i>„KONVENT.“</i>	VIII
PŘÍLOHA Č. 7. – <i>„KOSTEL.“</i>	VIII
PŘÍLOHA Č. 8. – <i>„PRELATURA.“</i>	IX

1 ÚVOD

Přijíždíme – li do Plas z kterékoliv strany, otevře se nám pohled na překrásné údolí řeky Střely, obklopené jehličnatými a smíšenými lesy a náš zrak upoutá především rozsáhlý komplex klášterních budov, kterým dominuje barokní konvent. Většina lidí však u tohoto pohledu zůstane. Jen málo z nich se u kláštera zastaví, aby si ho prohlédli i zevnitř, a to je myslím obrovská škoda. Poněvadž jsem již několik let průvodkyní zdejšího objektu, často se na svých prohlídkách setkávám s tím, že jsou návštěvníci mile a příjemně překvapeni, co všechno mohou v klášteře vidět a podivují se nad tím, proč zde nebyli již dříve. A to je také hlavní cíl mé diplomové práce. Chtěla bych památku zpřístupnit a seznámit s ní širokou veřejnost a u koho nejlépe začít než u žáků prvního stupně, kteří jsou mojí hlavní cílovou skupinou, řadící se každoročně v nemalém počtu mezi návštěvníky kláštera.

Předložená práce podává v teoretické části základní přehled o historii kláštera v Plasích, se kterou úzce souvisí i samotný vývoj města Plasy. Domnívám se, že pokud chci dětem památku co nejlépe zpřístupnit, je nutné mít dobré znalosti z tamější historie, znát souvislosti a umět se orientovat v dané problematice. V mé práci tak mohu dobře uplatnit své dlouholeté zkušenosti v pozici průvodkyně, které mi budou jistě velmi cenné. Teoretická část je zaměřena především na historii samotného kláštera a život mnichů v něm, neboť právě to je hlavní složka vytvořeného programu. Neopoměla jsem však ani pozdější dějiny, a to především na osobnost kancléře K. V. L. Metternicha, jenž se do historie města Plasy zapsal velkou měrou a který je dle mého názoru často opomínán.

Praktická část diplomové práce je snahou o vytvoření edukačního programu, jenž by žákům památku přiblížil, zpřístupnil a oni tak díky tomu mohli pokračovat v odkazu, který nám zde klášter zanechal. Je zde obsažen popis edukačního programu pro žáky 1. stupně ZŠ, vytvořený přímo pro objekt národní kulturní památky Klášter Plasy, který by měl být skutečně zrealizován. Na jeho tvorbě jsem spolupracovala jak s kastelánem Mgr. Pavlem Duchoněm tak také s Mgr. Sylvií Kročánkovou, kteří mi dávali cenné rady a doporučení, neboť jsem musela neustále přihlížet na finanční možnosti kláštera. Vytvořený edukační program se opírá o Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání RVP ZV a vymezený vzdělávací obsah – očekávané výstupy a učivo, které by žáci 1. stupně ZŠ měli znát. Edukační program je podrobně popsán jak pro průvodce, na kterém bude přímo záviset úspěšnost celého programu, tak také pro pedagogy, kteří doprovází skupiny žáků.

Pevně doufám a věřím, že vytvořený edukační program bude skutečně realizovaný, prakticky použitelný pro tento objekt a snad mu bude také přínosem ve zvýšení počtu nejen návštěvníků věkové skupiny žáků 1. stupně ZŠ, ale i rodičů, prarodičů žáků a dalších zájemců o tuto cenou historickou stavbu.

2 KLÁŠTER PLASY

2.1 HISTORIE DO KONCE TŘICETILETÉ VÁLKY

Město Plasy, zasazené do údolí řeky Střely, vzniklo v roce 1967. Ovšem osídlení tohoto území je již mnohem starší, spadá dokonce až do halštatského období, tj. do doby 700 let př. n. l. Rozvoj oblasti je spojen především se vznikem cisterciáckého kláštera roku 1144, který nechal založit panovník Vladislav II. v místě bývalého knížecího dvora řečeného Plaz.¹ Přesné okolnosti založení kláštera však nejsou blíže známy, neboť se nedochovala zakládací listina, kromě jejího falsu z roku 1146, jež by okolnosti založení kláštera osvětlovala.² Lokace jistě nebyla náhodná, volbu místa je možné chápat jako součást snah Přemyslovců o lepší podchycení svého vlivu ve vzdálenějších územích českého knížectví a vytvoření mocných řeholních institucí v západních Čechách. Zeměpanská opatství bývala oporou panovnické moci proti vzrůstajícímu vlivu velmožů a měla také zajistit západní hranice knížectví (království) sítí klášterů (politicky stálejších útvarů), táhnoucích se od severu k jihu (Osek, Teplá, Manětín, Plasy, Kladruby, Pomuk, Chotěšov, Milevsko, Svatá Koruna, Vyšší Brod). A právě západní Čechy byly oblastí silných rodů, jejichž protiváhou se měly kláštery stát.³ Plasy se staly jedním z prvních cisterciáckých klášterů, jež byly na českém území založeny. Jen přibližně o rok starší je Sedlec u Kutné Hory, což je první cisterciácký klášter na našem území.⁴ Do stejné doby

---

¹Název Plasy je odvozován od polí na svazích terasoviště. Úprava tohoto pole se označuje jako plasa (odtud je pravděpodobně jméno Plasy). Toto označení se přeneslo na dvůr a později i klášter. Název se však také odvozuje dle pověsti o založení kláštera od snu knížete Vladislava II, který při lovu usnul na svém pláští, a zdálo se mu o bílém klášteře v kvetoucím údolí, z jehož prostor se krajem rozléhal zpěv modliteb. V tom však spatřil hada, lekl se a probudil se právě ve chvíli, kdy se na něj vyřítil z houští medvěd. Na počest nazval toto místo podle hada a pláště Plasy a hada vztyčil na vrcholku střechy kláštera. HAVLÍK, Josef. *Plasy*. Plasy, 1934, s. 16; BUKAČOVÁ, Irena. *Panna vejpůl: lidové pověsti ze severního Plzeňska*. Mariánská Týnice: Nadační fond Mariánská Týnice, 2003, s. 10.

²CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách, 1142-1420*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1998, s. 155.

³*Tamtéž*.

⁴Klášter Sedlec byl založen okolo roku 1142 jako první cisterciácké opatství na našem území. Prvních 140 let vývoje od svého založení představoval klášter nepřilíhající významnou soukromou fundaci. Byl na tom tak špatně, že musel být konvent dokonce rozptýlen. V krátké době se však stal jednou z nejslavnějších církevních institucí země, o čemž se zasloužil opat Heidenreich (1282/3-1320). V okolí Kutné Hory byla totiž nalezena obrovská ložiska stříbra a dodnes se diskutuje, zda se mniši na objevu a počátcích těžby podíleli. Mnichům díky tomu plynuly z dolů obrovské příjmy. Roku 1421 byl klášter husity vypálen a jeho slavná epocha skončila. V 15. století se klášter v Sedleci spojil s nejmladším klášterem v zemi a to s cisterciáckým opatstvím ve Skalici, kdy se jim podařilo získat větší prosperitu. Avšak roku 1783 byl Josefem II. zrušen. CHARVÁTOVÁ, K. *Dějiny*, s. 103-154.

jako Plasy je rovněž datována fundace kláštera v Pomuku.⁵ Cisterciácký řád si kníže zvolil pravděpodobně proto, že nepodléhal pravomoci místního biskupa ani šlechticům, ale jen vlastní nadnárodní struktuře a papeži. Jednalo se také o nový a svým způsobem moderní a módní řád.

První cisterciáci v čele s opatem Konrádem přišli do Plas na jaře roku 1145 z mateřského kláštera v hornofranckém opatství Langheim z morimondské větve řádu. Skupina mnichů zde vystavěla jen nejnужnější dřevěné provizorní stavby – dormitář,⁶ refektář⁷ a oratorium⁸ nahrazující kostel.⁹ Lze předpokládat, že původní stavba byla dřevěná, avšak délku existence dřevěného kláštera lze jen odhadovat, neboť o jeho středověké podobě existují jen strohé písemné zprávy. Podle barokní kroniky Mauritia Vogta (1669 – 1730) Tilia Plassensis¹⁰ po necelých deseti letech od založení plaského kláštera přivedl jeho druhý opat Ivo početnější kolonii mnichů a započal se stavbou románské klášterní baziliky Nanebevzetí Panny Marie, jejíž základní kámen byl položen roku 1154. Současně se stavbou kostela pokračovalo budování i ostatních kamenných konventních budov.¹¹

Založení kláštera bylo významným stavebním podnikem, který vyvolal ohlas v celé oblasti a způsobil masivní příliv obyvatelstva, jež zde hledalo svou existenční příležitost. Staveništěm nebylo jen rozlehlé území budoucího kláštera, v jeho okolí vznikaly další účelové, především hospodářské stavby, vodohospodářská díla a komunikace nezbytné pro budoucí existenci kláštera. To vyžadovalo rovněž mnoho pracovních sil.¹²

---

⁵Klášter Pomuk patřil ve středověku k nejvýznamnějším opatstvím cisterciáckého řádu v Čechách. Jeho rozsáhlé pozemkové panství ho řadilo mezi nejmajetnější kláštery v naší zemi vůbec. O jeho historii se ovšem ví velice málo, neboť díky husitským válkám na počátku 16. století zaniká a již roku 1571 se o něm hovoří jako o pustém. V tom samém století se také ztratily jeho písemnosti a nedochoval se ani klášterní archiv. Nejasný je také původ jeho jména. Z historie vyplývá, že byl Pomuk třetím cisterciáckým klášteřem na našem území. CHARVÁTOVÁ, K. *Dějiny*, s. 207-247.

⁶Dormitář- společná ložnice mnichů

⁷Refektář- společná jídelna mnichů

⁸Oratorium- modlitebni a bohoslužebná místnost

⁹MATUŠKOVÁ, Martina. *Příběh plaských varhan*. Plasy: Město Plasy, 2007.

¹⁰„Tilia Plassensis in horto nostro“ (Lípa plaská v naší zahradě) je první kronika napsaná páterem Mořicem Vogtem na přelomu 17. a 18. století. Nacházejí se v ní latinsky psané pověsti a především je svědectvím o vrcholném období plaského kláštera v 18. století. SOUTNER, Oldřich; HUBKA, Petr (edd.), *Osm a půl století v plaské kotlině, díl II.*, s. 57.

¹¹MATUŠKOVÁ, M. *Příběh*, nestr.

¹²CHUDÁREK, Zdeněk. Některá nová zjištění o stavebním vývoji klášterního kostela Nanebevzetí Panny Marie v Plasích ve 12. až 14. století. In FÁK, Jiří (ed.). *Plaský klášter a jeho minulý a současný přínos pro kulturní dějiny: sborník příspěvků ze semináře konaného v Plasích a Mariánské Týnici ve dnech 11-13. května 2005*. Mariánská Týnice: Muzeum a galerie severního Plzeňska, 2005, s. 3-12.

Plasy jako nejstarší panovnická fundace se již od počátku těšily mimořádnému postavení. Velký rozvoj kláštera přinesla zejména první polovina 13. století, kdy opatství značně podporovali vládnoucí králové.¹³ Vrchol tedy klášter zažíval především za panování krále Václava I. a jeho syna Přemysla Otakara II., kteří zde několikrát pobývali v královské rezidenci.¹⁴ V té době plaskému opatství patřilo jedno město (Kralovice) a více jak padesát vesnic,¹⁵ což svědčí o jeho mimořádném postavení.

V době lucemburské již Plasy nestály na prvním místě mezi cisterciáckými kláštery v zemi, neboť se zhoršila hospodářská situace a také už stál klášter Zbraslav, který byl panovnické Praze daleko blíže. Císař Karel IV., který církevním institucím přál, se snažil hospodářství opatství (také Plas) ochránit a pozvednout. Vydal roku 1348 a znovu v roce 1361 zákaz, aby se šlechtici nebo jejich družiny ubytovali v kláštorech a vyžadovali zde pohostinství. Opatství totiž měla povinnost poskytovat přístřeší a stravu každému, kdo o to požádal. Byl to však velmi ekonomicky tíživý úkol, neboť býval zneužíván velmoži, kteří se často v klášteře usadili na delší dobu a vyžadovali od mnichů, aby je i s jejich družinami vyživovali.¹⁶

Slibný rozvoj kláštera v Plasích byl přerušen husitskými válkami a 20. léta 15. století přinesla opatství téměř úplnou zkázu.¹⁷ V březnu roku 1421 byl klášter vypálen husity, kteří po neúspěšném obléhání Plzně táhli na Chomutov. Budovy byly z větší části zničeny a opat Gotfried uprchl do Manětína, kde zůstal až do své smrti. Ostatní se uchýlili do Plzně, aby tam přečkali nejtěžší léta husitského hnutí. Klášterní majetek a jeho pozemky byly zkonfiskovány a císař Zikmund Lucemburský skoro všechny postupně rozprodal okolním šlechticům, které potřeboval jako spojence proti husitům.¹⁸ Po dobu dvou set let prožíval klášter období hlubokého úpadku. Mniši se sice později do vypáleného kláštera vrátili, ale nedisponovali původním majetkem a také neměli potřebné finanční prostředky, které by byly nutné na opravu objektů. Ještě dochovaná kresba Jana Willenberga z doby kolem roku 1602 ukazuje středověký konvent zčásti zcela zdemolován a zčásti

---

¹³CHARVÁTOVÁ, K. *Dějiny*, s. 160.

¹⁴Václav I. (1230 – 1253) vydal roku 1252 řadu pro klášter významných listin, jimiž mu zaručil vrchnostenská práva k jeho pozemkovému majetku. Přemysl Otakar II. (1253 – 1278) pobýval ve zdejší klášteře dvakrát a to v letech 1257 a 1263, kdy přímo v Plasích vydal klášteru listiny na jeho ochranu a soudní exempci. Doložená je i přítomnost sv. Anežky u svěcení kostela roku 1204. SPRÁVA KLÁŠTERA PLASY, *Průvodcovský text Konvent*.

¹⁵*Tamtéž*.

¹⁶CHARVÁTOVÁ, K. *Dějiny*, s. 175-176.

¹⁷CHARVÁTOVÁ, K. *Dějiny*, s. 163.

¹⁸SPRÁVA KLÁŠTERA PLASY, *Průvodcovský text Konvent*.

v neobyvatelných troskách. Toto období (1419 – 1620) zůstává nejméně prozkoumaným časovým úsekem dějin plaského kláštera. První a dosud jediný ucelenější výklad o této etapě dějin opatství podal v Dějinách politického okresu kralovického regionalista Václav Kočka.¹⁹

Teprve po bitvě na Bílé hoře vrátil císař Ferdinand II. klášteru většinu majetků zpět. Zásahu na tom měl především opat Vašmucius,²⁰ který stál za třicetileté války jako dělostřelecký setník při obraně Plzně na straně Habsburků. A zjevně i na přímluvu Jaroslava Bořity z Martinic,²¹ kterému klášter pomohl při útěku po druhé pražské defenestraci. Klášter tak již roku 1623 získává většinu zkonfiskovaného majetku zpět.²²

Během třicetileté války však byly Plasy postiženy ještě několika průtahy a pleněními vojsk, která silně poškozovala ekonomiku a majetek. Ke zlepšení majetkových poměrů došlo teprve až po skončení třicetileté války. Tehdy měl klášter rozlohu jako před husitskými válkami, a tak se mohlo přistoupit k přestavbám kláštera. Tím začala jeho nejvýznamnější epocha, jejíž pozůstatky můžeme pozorovat dodnes.

---

¹⁹ZILYNSKYJ, Bohdan. *K vývoji plaského kláštera na přelomu 16. a 17. století*. In FÁK, Jiří (ed.). *Plaský klášter*, s. 89-92.

²⁰Jiří II. Vašmucius byl plaským opatem mezi lety 1616 – 1639. Pocházel z Braniborska a před svým příchodem do Plas zastával úřad zbraslavského převora. Výraznou roli měl především svými zásluhami při obraně Plzně proti Mansfeldově armádě. Vašmucius uposlechl výzev císaře o pomoc, dodal městu Plzni potraviny a půjčil jí 80 tisíc zlatých. Sám se pak postavil společně s převorem Steinem do čela klášterního oddílu, který Plzni vyrazil na pomoc, a velel dělostřelbě na hradbách. Podle svědectví byl osobou vojensky zkušenou a způsobilou. Kde ke své kvalifikace přišel, se neví, ale jistě to bylo před vstupem do řádu. Když Plzeň pod tlakem generála Mansfelda padla, byl Vašmucius zajat a hrozila mu smrt, klášter ho však vykoupil. Po bitvě na Bílé hoře věnoval velké úsilí znovuzískání klášterního majetku a obnovení klášterních budov vypleněných a poničených stavovskými vojsky. Své úsilí směřoval i k obnově duchovní, když zvýšil počet mnichů v klášteře. Vpádu švédských vojsk do kláštera však zabránit nemohl, a tak alespoň odvedl mnichy do bezpečí plzeňského dominikánského kláštera, kde také zemřel a byl tu pohřben. HOJDA, Zdeněk. *Plaský opat Jiří Vašmucius – vojáka obnovitel*. In FÁK, Jiří (ed.). *Plaský klášter*, s. 101-103.

²¹Jaroslav Bořita z Martinic byl královským místodržícím, který byl vyhozen z oken Pražského hradu při druhé pražské defenestraci roku 1618. Jelikož se Martinic znal s opatem Vašmuciem, bylo mu poskytnuto útočiště a odpočinek ve zdech plaského kláštera, kde v květnu 1618 přenocoval, pokračoval přes Manětín do kláštera v Teplé a nakonec až do Vídně ke králi. SPRÁVA KLÁŠTERA PLASY, *Průvodcovský text Konvent*.

²²Tamtéž.

2.2 HISTORIE PO TŘICETILETÉ VÁLCE AŽ DO ROKU 1826

Hlavní úkoly kláštera po roce 1648 spočívaly v upevnění ekonomiky, rozšíření a získávání dalších feudálních lén, ve výstavbě nových a opravách starých hospodářských a sakrálních staveb.²³ Po opatu Vašmuciovi pokračoval v obnovách staveb opat Kryštof Tengler,²⁴ který poukazoval na špatný stav kostela a nutnost jeho přestavby, která posléze proběhla v letech 1661 – 1666. Jednou z nejvýznamnějších osobností byl opat Ondřej Troyer,²⁵ který do Plas na konci 17. století povolal známého pražského arcibiskupského architekta Jeana Baptistu Matheye,²⁶ jenž je autorem přestavby prelatury, hřbitovního kostela sv. Václava a sýpky s hodinovou věží. Troyerův nástupce, neméně významný, opat Evžen Tyttl,²⁷ pokračoval ve stavebním rozvoji kláštera. K jeho největším zásluhám bezesporu patří velkolepá přestavba klášterního areálu, kterou realizoval za pomoci architekta Jana Blažeje Santiniho – Aichela.²⁸ Celková přestavba areálu však nebyla nikdy zcela dokončena, zejména se nezrealizovala stavba trojkopulového chrámu, který měl nahradit dosavadní klášterní kostel a měl být dominantou celého klášterního areálu.

Dobu největšího rozkvětu plaského kláštera tak představuje 18. století, samozřejmě pouze do 9. listopadu 1785, kdy byl klášter státní reformou Josefa II. zrušen a jeho obrovský majetek připadl do správy náboženského fondu, nebo – li státní instituce pečující

---

²³Tamtéž.

²⁴Opat Kryštof Tengler pocházel z Běštiny u Chotěboře. Působil jako farář v Oboře, Plané, Rabštejně i Žluticích. Byl převorem a nakonec byl zvolen 52. opatem. SOUTNER, HUBKA. *Osm a půl století, díl II.*, s. 8.

²⁵Kralovický rodák opat Ondřej Trojer vládl klášteru v letech 1681 – 1699 a stal se celkově 54. opatem. Byl velice oblíbený u dvora díky svému rozhledu, diplomatickému talentu a smyslu pro politický kompromis. Proto byl využíván v celé řadě politických záležitostí a byl zaměstnáván i mimo klášter. S jeho jménem se pojí především výstavba prelatury a sýpky s hodinou věží. Nechal také zřídit probošství v Mariánské Týnici a kostel Nanebevzetí Panny Marie dal vybavit novým mobiliářem, kde byl také pochován. HUBKA. *Osm a půl století, díl II.*, s. 6-9.

²⁶Jean Baptiste Mathey (1630 – 1695) byl architektem francouzského původu. Mezi jeho stavby patří kostel sv. Františka u křížovníků, zámek v Troji, Arcibiskupský a Toskánský palác na Hradčanech aj. V Plasích se podílel na stavbě klášterního kostela, sýpky s hodinovou věží a prelatury.

²⁷Opat Evžen Tyttl, syn správce dobříšského panství, byl zvolen opatem roku 1699 ve věku 33 let. Studoval v koleji sv. Bernarda v Praze a r. 1684 byl vysvěcen na kněze. Byl učitelem noviců v Plasích a později jmenován podpřevorem a převorem (28 let). Roku 1710 byl jmenován asistentem generálního vizitátora a vikáře a roku 1723 zvolen generálním vizitátorem a vikářem cisterciácké provincie v Čechách, na Moravě a obojí Lužici. Stal se pokračovatelem Troyerova odkazu a za pomoci Santiniho a Dienzenhofera se sám podílel na projektu nové budovy konventu. Zemřel ve věku 72 let a je pochován v klášterním kostele v Plasích. SOUTNER, HUBKA. *Osm a půl století, díl II.*, s. 8 – 9.

²⁸Jan Blažej Santini - Aichel (1667 – 1732) byl jedním z nejvýznamnějších architektů české barokní gotiky. Mezi jeho stavby patří kostel v Sedlci u Kutné Hory, klášter ve Žďáru nad Sázavou, kostel v Želivě, kostel v Kladrubech, kostel ve Křtinách, aj. Santini ve své tvorbě navazuje na italského architekta Borominioho a na myšlenku rozpínání vnitřního a vnějšího prostoru. Mistrně spojuje klasické a radikální vlivy domácí i cizí a přetváří je v nový umělecký řád. Díky tomu tak ovlivňuje podobu vrcholného baroka v Čechách. HORYNA, Mojmir. *Jan Blažej Santini - Aichel*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Univerzity Karlovy, 1998.

o církevní majetky.²⁹ Hodnota plaského panství byla při jeho zrušení roku 1785 odhadnuta na 1 400 282 zlatých. Svými nemovitostmi, tvořenými ze statků Plasy, Bělá, Kaceřov a Krašov, se mu nemohl vyrovnat žádný klášter v západních Čechách. Konkurentem mu snad byl pouze Kladrubský klášter, jehož hodnota při rušení byla odhadnuta na 753 440 zl., tedy o poznání méně než hodnota plaského kláštera.³⁰ Tehdy bylo součástí plaského panství i město Kralovice, 53 celých a 6 částí vesnic, 16 dvorů, domy v Plzni, Praze, Rakovníku a dvě proboštví, a to v České Lípě a Mariánské Týnici.³¹ Nejen z údajů tereziánského katastru je evidentní, že cisterciácký klášter v Plasích byl ekonomicky nejsilnějším cisterciáckým klášterem v Čechách po třicetileté válce.³²

Plasští mniši mohli odejít do nějakého nezrušeného kláštera (Osek, Vyšší Brod), stát se světským knězem a působit na faře, nebo opustit zemi. Posledním plaským opatem byl Celestýn Werner, který dožil po zrušení kláštera v nedalekých Nebřezinech a byl pochován na plaském hřbitově, kde má svůj náhrobek dosud.³³ Tak skončila 640 let trvající epocha cisterciáků v Plasích, která přispěla ke kultivaci regionu.

2.3 CISTERCIÁCKÝ ŘÁD

Cisterciácký řád vznikl v západní Evropě (Francie, Nizozemí, Německo) během 11. století z protestu proti zesvětštění církve a ze snahy obrodit křesťanský život.³⁴ Zakladatelé cisterciáckého řádu toužili po obrodě klášterního života, po návratu k původním mnišským ideálům. Proti okázalosti a přepychu benediktýnských klášterů kladli prostotu, skromnost a odříkání, proti vnější nádheře stavěli intenzivnější vztah k Bohu a hlubokou vnitřní zbožnost.³⁵ Jejich původním hlavním cílem byla obnova benediktinství, z jehož původní řehole cisterciáci vycházejí. Mezi těmito reformátory byl i benediktinský mnich Robert,³⁶

---

²⁹MATUŠKOVÁ, M. *Příběh*, nestr.

³⁰KRČEK, Jakub. *Rušení klášterů na Plzeňsku za Josefa II.*: Diplomová práce. Plzeň: Západočeská univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra historie, 2010.

³¹HUBKA, Petr. Plasy a Metternichové In BUDIL, Ivo (ed.). *Metternich: sborník příspěvků z konference uskutečněné v Plzni ve dnech 23. a 24. dubna 2009*. Plzeň: Fakulta filozofická Západočeské univerzity, 2007, s. 73 – 78.

³²SOUTNER, O; HUBKA, P. *Osm a půl století, díl I.*, s. 7.

³³SOUTNER, O; HUBKA, P. *Osm a půl století, díl II.*, s. 9.

³⁴CHARVÁTOVÁ, K. *Dějiny*, s. 9.

³⁵CHARVÁTOVÁ, K. *Dějiny*, s. 12.

³⁶Robert z Molesme (1018-1110) byl opatem benediktinského kláštera v Molesme ve Francii, z něhož odešel a založil reformní klášter v Citeaux. Na příkaz papeže se však do Molesme vrací zpět, nastoluje pořádek a setrvává zde až do konce života. Jeho obvyklým atributem je prsten, rozestavěný klášter a jahody. SPRÁVA KLÁŠTERA PLASY, *Průvodcovský text Konvent*.

který odešel se skupinou mnichů z francouzského kláštera Molesme a roku 1098 založil na neosídleném místě zvaném Cistercium (francouzsky Citeaux) nový klášter,³⁷ odtud vznikl i název nového řádu - cisterciáci.³⁸ Robert okolo sebe shromáždil skupinu podobně cítících mnichů, mimo jiné budoucí významné cisterciácké představitele Albericha³⁹ a Štěpána Hardinga.⁴⁰ Cisterciáci na rozdíl od svých současníků zdůrazňovali apoštolskou chudobu a pravidelnou manuální práci, proto se navrátili k velmi přísnému textu Řehole sv. Benedikta,⁴¹ která se stala základem jejich života a musela být přísně dodržována.⁴² Heslem cisterciáků dle Benediktova odkazu se stalo „Ora et labora“ (Modli se a pracuj).⁴³ Aby mohli cisterciáci uskutečnit svoje ideály, museli žít v samotě, odloučení od společnosti, s myšlenkami upřenými pouze k Bohu a v systému, v němž si sami vyprodukují to, co potřebují pro svůj život. To však nebylo slučitelné s jejich chórovými povinnostmi, proto se rozhodli přijímat do řádu ve větší míře laické bratry, konvrše, kteří měli vykonávat většinu polních prací. Řád získal vážnost díky opatu Bernardu z Clairvaux,⁴⁴ který měl zásluhu na jeho dalším formování podle přísných pravidel založených na lásce k Bohu, úctě k Panně Marii, pokoře a střídmosti. Vedle modliteb kladl

---

³⁷CHARVÁTOVÁ, K. *Dějiny*, s. 13.

³⁸SOUTNER, O; HUBKA, P. *Osm a půl století*, s. 70.

³⁹Svatý Alberich se stal druhým cisterciáckým opatem. Za něho došlo k upevnění dosud nejistého postavení kláštera v Citeaux, neboť papež klášteru zaručil svobodu a bezpečnost. Došlo také roku 1106 k vysvěcení prvního kamenného kostela, zasvěceného Panně Marii, což vytvořilo tradici, kterou převzaly ostatní konventní chrámy cisterciáků. Za opata Albericha mniši přijali nový oblek, odlišný od benediktínů, a to hábit z nebarveného sukna doplněný černým škapulířem. CHARVÁTOVÁ, K. *Dějiny*, s. 13-14.

⁴⁰Štěpán Harding patří k nejvýznamnějším postavám raného cisterciáctví. Stal se třetím opatem a podařilo se mu roku 1113 založit první dceřiný klášter, La Ferté. Za něho se k nebarvenému rouchu mnichů přidal pásek nazvaný cingulum. CHARVÁTOVÁ, K. *Dějiny*, s. 13-14.; SPRÁVA KLÁŠTERA PLASY, *Průvodcovský text Konvent*.

⁴¹Benedikt z Nursie (6. století) byl zakladatelem benediktinského řádu, což je nejstarší organizovaná řehole v západní Evropě, pro které vypracoval hlavní pravidla života mnichů tzv. řeholi, která je základem mnišství. Heslem jak benediktinského, tak také cisterciáckého řádu je „Ora et labora“ (Modli se a pracuj). Svato Benedikt je patronem učitelů, rolníků, proti horečce, zánětům, ochránce proti kouzlům atd. Mezi typické atributy patří kniha, kalich s hadem, krucifix aj. SPRÁVA KLÁŠTERA PLASY, *Průvodcovský text Konvent*.

⁴²CHARVÁTOVÁ, K. *Dějiny*, s. 15.

⁴³SOUTNER, O; HUBKA, P. *Osm a půl století*, s. 71.

⁴⁴Bernard z Clairvaux (1090/1091 – 1153) byl nejvýznamnějším představitelem cisterciáckého řádu, také opat a církevní učitel. Pocházel ze šlechtické rodiny v Burgundsku. Jako mladý muž vstoupil roku 1113 do kláštera v Citeaux a právě s ním nastal obrovský rozvoj řádu. Později sám založil klášter v Clairvaux ve Francii a byl jeho opatem až do své smrti. Asi dvacet let po jeho skonu byl prohlášen za svatého. Jeho osobním heslem bylo „Trp a odříkej si“. Mezi atributy patří kotouč se jménem Panny Marie, nástroje umučení, pes, včelí úl a kolo. Podle něho byli také někdy členové řádu nazýváni Bernardini. SPRÁVA KLÁŠTERA PLASY, *Průvodcovský text Konvent*.

důraz na manuální práci a doporučoval učit se z přírody.⁴⁵ Tento motiv je také vyobrazena fresce v kapli sv. Bernarda v klášteře v Plasích.

Ve středověku sehrál cisterciácký řád důležitou roli při kultivaci nově osidlovaných území, zavádění moderních zemědělských metod, šíření vzdělanosti a péči o chudé, hlavně tím, že přijímal pocestné. Hlavním úkolem cisterciáků bylo fyzicky pracovat a zvelebovat zemi. Proto se také usazovali v bažinatých a někdy i nehostinných krajích, jak tomu bylo i v Plasích.⁴⁶ Řád byl silně centralizován. Každý rok se všichni opati scházeli v Cîteaux a díky této jednotné organizaci měli cisterciáci velký politický a mezinárodní vliv.⁴⁷

Typickým oděvem cisterciáků byl bílý hábit ze surové nebarvené vlny doplňovaný při práci o černý škapulír s černým pásem. Proto se jim také jinak říká bílí nebo šedí mniši.⁴⁸ Jejich život byl velmi náročný. Každý den byl naplněn povinnostmi a odříkáním. Nesměli vlastnit žádný soukromý majetek, dokonce neměli ani žádný soukromý čas. Tímto asketickým způsobem života, prací a rozjímáním měli oslavovat boha a svaté.⁴⁹ Stravovat se mohli pouze postními pokrmy, v létě se jídlo podávalo dvakrát, v zimě jednou denně. Maso, s výjimkou rybiho, bylo zakázáno. Mléko, vejce nebo sýr mohli použít pouze tehdy, pokud jim byly dány almužnou.⁵⁰ Toto platilo ve středověku, v době baroka už byl asketický způsob života zmírněn. Jejich denní režim začal po půlnoci a až do úsvitu se stále modlili. Mluvit spolu mohli pouze hodinu denně a to v hovornách k tomu určených. Po večeři nastávalo silencium, které trvalo až do ranních hodin.⁵¹ Původní řádová přísnost byla s přibývajícím staletími opouštěna, ale základní myšlenky řádu přetrvaly dodnes. Cisterciácká opatství dále působí v řadě zemí světa včetně České republiky (Vyšší Brod, Osek, cisterciačky v Předklášteří u Tišnova).

---

⁴⁵SPRÁVA KLÁŠTERA PLASY, *Průvodcovský text Konvent*.

⁴⁶SOUTNER, O; HUBKA, P. *Osm a půl století*, s. 71.

⁴⁷CHARVÁTOVÁ, K. *Dějiny*, s. 20-22.

⁴⁸SPRÁVA KLÁŠTERA PLASY, *Průvodcovský text Konvent*.

⁴⁹CHARVÁTOVÁ, K. *Dějiny*, s. 29.

⁵⁰SOUTNER, O; HUBKA, P. *Osm a půl století*, s. 71

⁵¹CHARVÁTOVÁ, K. *Dějiny*, s. 28.

2.4 HISTORIE 1826-1945

Celé bývalé klášterní panství koupil roku 1826 ve veřejné dražbě za 1 100 050 zlatých Klement Václav Nepomuk Lothar kníže Metternich – Winneburg, vévoda z Portelly. Hlavním důvodem koupě areálu byly rozsáhlé pozemky a obrovské lesní bohatství. Tento rakouský kancléř a jedna z nevlivnějších postav 1. poloviny 19. století se nesmazatelně zapsal do historie kláštera i města Plasy, i přestože zde příliš nepobýval. Proč, to je patrné z jeho dopisu dceři Leontině z roku 1829: „*Nyní jsem tedy na tomto místě ruin a smutku. Když člověk přijede z Kynžvartu do Plas, má pocit, jakoby v jednom dni zestárnul o deset let. Tam je všechno ve výstavbě, zde jsou jen rozvaliny. Opravdu jsem nemohl mít lepší volbu pro uložení tělesných pozůstatků členů naší rodiny k poslednímu odpočinku. Neboť žádný živý tady nechce bydlet a jediné okolnostmi vyměřené obydlí je to, které nás všechny čeká a které my s Boží pomocí odsunujeme na co nejpозdější dobu.*“⁵²

2.4.1 KANCLÉŘ METTERNICH

Klement Metternich se narodil v Koblenci v Porýní 15. května 1773 do rodiny vysokého diplomata. Rodina však byla nucena odejít do Vídně v důsledku špatně se vyvíjející války s revoluční Francií.⁵³ Studia tak mladý Metternich zahájil na právnické fakultě štrasburské univerzity, jež ho měla připravit na diplomatickou kariéru. Velmi ho také ovlivnily přednášky z botaniky a chemie, těmto oborům se chtěl věnovat později. Při studiích v Mohuči se seznámil s historikem Nikolasem Vogtem, který jej velmi inspiroval a některé jeho myšlenky se dokonce pokusil převést do praxe. Především díky svému prvnímu sňatku (ženat byl celkem třikrát)⁵⁴ s Eleonorou Kounicovou, vnučkou legendárního rakouského kancléře Václava Antonína Kounice a dědičkou rozsáhlého majetku na jižní Moravě, byl Klement Metternich uveden do prostředí vysoké aristokracie a otevřely se mu dveře k diplomatické kariéře ve službách habsburského domu. Jeho zájmy hájil v prvním desetiletí 19. století jako zástupce v Drážďanech, Berlíně a Paříži.⁵⁵ Během

---

⁵²KAHUDA, Jan. *Kancléř Metternich a Plasy: ve světle soudobých dokumentů*. Plasy, 2009, s. 32.

⁵³Budil, Ivo; Šedivý, Miroslav (eds.). *Kdo byl kníže Metternich?*. In BUDIL, Ivo (ed.). *Metternich a jeho doba*, s. 7.

⁵⁴Z prvního sňatku se narodilo celkem 8 dětí. Druhé manželství uzavřel s Marií Antonii, jež mu dala syna Richarda Klementa, avšak krátce po porodu zemřela. Třetí a zároveň poslední sňatek uzavřel Klement Metternich roku 1831 s Melanií hraběnkou Zichy- Ferraris, s níž měl 4 potomky. KAHUDA, J. *Kancléř Metternich*, s. 37.

⁵⁵BUDIL, I. *Metternich*, s. 7.

napoleonských válek se mu podařilo dohodnout manželství Napoleona Bonaparte s arcivévodkyní Marií Luisou, dcerou císaře Františka I. Za tyto zásluhy ho císař roku 1809 jmenoval rakouským ministrem zahraničí. Vrchol Metternichovy diplomatické kariéry představoval Vídeňský kongres, zasedající v letech 1814 – 1815, kde se řešilo budoucí uspořádání Evropy po porážce Napoleona Bonaparte. Na kariérní špici byl Metternich až do počátku 20. let 19. století, kdy se jeho vliv začal postupně zmenšovat, neboť byl zastáncem konzervativních hodnot. Jeho zpátečnický postoj se znelíbil mnoha lidem a kníže byl nucen roku 1848 odejít do exilu v Londýně a posléze do Bruselu. Zpět do Vídně se vrátil až roku 1851, od té doby byl pro své schopnosti a zkušenosti využíván jako neoficiální rádce mladým císařem Františkem Josefem I. a některými ministry.⁵⁶ Konec života prožil na svých statcích na Johannisbergu v Porýní a na Kynžvartu v západních Čechách.⁵⁷ Zemřel ve svém paláci ve Vídni 11. června 1859 a byl pohřben do rodinné hrobky v Plasích, kterou sám založil. Metternich byl charakterizován jako „fascinující osobnost“, „člověk, kterého nemůžete nenávidět“, „velký znalec lidí s líbezným chováním, jistou grácií, velkorysostí, společenskou obratností a velkým uměním jednat s lidmi“.⁵⁸ Metternich se také zajímal o vše, co ho obklopovalo, především o neobvyklé kuriozity, které jsou dosud ve sbírkách zámku Kynžvart. Pravidelně se setkával a hovořil s osobnostmi tehdejší vědy, kultury a umění a měl všeobecný rozhled o všem, co se právě děje.⁵⁹

2.4.2 CO ZNAMENALI METTERNICHOVÉ PRO PLASY

Hned po koupi klášterního panství začal kníže Metternich s terénními a stavebními úpravami, které se neobešly bez likvidace některých bývalých klášterních staveb. Od kostela Nanebevzetí Panny Marie byla odbourána bývalá kaple sv. Bartoloměje a zbořen renesanční kostel Panny Marie Růžencové, jehož kameny sloužily na stavbu nových, převážně průmyslových objektů, díky kterým z bývalého klášterního panství vytvořil rozlehlou hospodářskou základnu. K více jak 10 000 ha půdy mu zde patřil také pivovar, mlýn, pila, lihovar, hospodářské dvory a lomy. Podpořil rozvoj průmyslu, neboť roku 1828 založil huť na slévání litiny, která dávala mnoho pracovních příležitostí až do roku 1875,

---

⁵⁶BUDIL, I. *Metternich*, s. 7.

⁵⁷KAHUDA, J. *Kancléř Metternich*, s. 20.

⁵⁸KAHUDA, J. *Kancléř Metternich*, s. 13.

⁵⁹*Tamtéž.*

kdy byla definitivně uzavřena. Vyrábělo se zde hlavně hrubé a prutové železo a tzv. plaská litina, která má dodnes vysokou uměleckou hodnotu. V objektu opuštěného cisterciáckého probošství v Mariánské Týnici měl v plánu zřídit cukrovar, z této realizace nakonec sešlo.⁶⁰ Mezi nejvýznamnější stavební úpravy, které byly v Plasích provedeny, patří přestavba bývalé prelatury na kancléřské sídlo, proto dnes tato budova nese spíše označení zámek. Dalším stavebním zásahem byla přestavba hřbitovního kostela sv. Václava na rodinnou hrobku, která se posléze stala místem posledního odpočinku Metternichovy rodiny. Vlastní budova konventu byla využívána jako sídlo úřadu, byly v ní také byty zaměstnanců statku a hutě (v konventu tehdy bydlelo 287 lidí), od roku 1806 – 1945 škola, veřejná lékárna, sýpka, knihovna nebo rodinný archiv.⁶¹ Tuto jejich stavební činnost dnes hodnotíme negativně, neboť velmi významně zasáhla do architektury zdejších objektů a výstavbou nových příček se významné budovy degradovaly. Vybudováním nové silnice kolem konventu, musela být zničena barokní klášterní zahrada a tím také započala devastace unikátního vodního systému, jehož samotná údržba upadla v zapomnění. Metternichové však v Plasích provedli i šetrnější zásahy. Podél řeky Sřely se Richardu Metternichovi podařilo vytvořit anglický krajinářský park zvaný Velká louka, který je dnes velmi ceněný.⁶²

Dědicem statků se stal kancléřův syn Richard, který v Plasích společně se svou ženou kněžnou Paulinou hraběnkou Sandorovou často pobýval. Za jejich pobytů v letech 1871 – 1894 žilo město bohatým společenským a kulturním životem, hrálo se zde divadlo, konaly se koncerty, vystoupilo tu Bergerovo kvarteto a také zde v provedení plzeňského divadla byla uvedena Smetanova Hubička, přičemž samotný autor město Plasy navštívil za svých plzeňských studií roku 1842.⁶³ Plasy se tak díky Metternichům stali společenským a kulturním centrem celé oblasti. Dokonce se roku 1871 začala stavět železnice spojující Plzeň se severními Čechami a začala těžba kaolinu v Horní Bříze.⁶⁴ Roku 1897 však postihl velkostatek rozsáhlý požár, který trval tři dny a při němž byl konvent velmi

---

⁶⁰HUBKA, P. Plasy. In BUDIL, Ivo (ed.). *Metternich a jeho doba*, s. 75.

⁶¹HURT, Miloslav. Problematika komunální politiky ve vazbě na národní kulturní památku In FÁK, Jiří (ed.). *Plaský klášter*, s. 141-143. Metternichovský archiv sahá svými písemnostmi až do 13. století. Je to nesmírně důležitý zdroj bádání o evropských dějinách první poloviny 19. století a jeho umělecká hodnota je velmi vysoká. V Plasích byl uložen až do roku 1953, kdy byl převezen do Státního ústředního archivu v Praze, kde je dodnes. SOUTNER, O; HUBKA, P. *Osm a půl století*, s. 47 – 50.

⁶²SPRÁVA KLÁŠTERA PLASY, *Průvodcovský text Konvent*.

⁶³HUBKA, P. Plasy In BUDIL, Ivo (ed.). *Metternich a jeho doba*, s. 76.

⁶⁴SOUTNER, O; HUBKA, P. *Osm a půl století, díl I.*, s. 47 – 50.

zpusošen, dokonce se zřítily i kopule kapitulní síně.⁶⁵ Díky pojistce se však areál podařilo brzy obnovit. Nenávratně však byly zničeny Kramolínovy fresky ve druhém patře, letní refektář a také čítárna v budově konventu.

Velkostatek Plasy spolu s klášterem zůstal v majetku rodu Metternichů až do roku 1945, kdy byl na základě Dekretů prezidenta republiky zkonfiskován a jeho správu převzal Československý stát.⁶⁶

2.5 KLÁŠTER PO ROCE 1945

Ani plaskému klášteru se nevyhnuly válečné události konce druhé světové války. V květnu 1945 byl v areálu zřízen lazaret a budovy také sloužily jako prostor pro ubytování asi 1000 mužů Rudé armády, kteří zde měli přečkat zimu. Avšak už v listopadu 1945 náhle všechny jednotky Plasy opustily. Poslední sovětský nákladní vlak odjel v lednu 1946. Tuto dobu (květen 1945 – leden 1946) nám dodnes připomíná výzdoba a ruské nápisy rot, které se nacházejí na chodbě v přízemí konventu.⁶⁷ Po odchodu sovětských vojsk došlo k přidělování budov a pozemků nejrůznějším státním institucím. Mobiliiář byl rozvezen, rozprodán, ale z velké části převážně rozkraden. Toto období až do počátku 90. let je provázáno především negativními stavebními zásahy a devastací unikátního vodního systému. Bývalé rozlehlé klášterní prostory se využily jako kanceláře Okresního národního výboru Kralovice, později ONV Plasy. Přímo v budově konventu sídlil až do roku 1997 okresní archiv a dokonce zde byla kuchyně podniku Jednota nebo Muzeum města Plasy, které se roku 1972 nahradilo Muzeem osvobození.⁶⁸ Do prelatury se přesunula knihovna, která zde má sídlo dodnes a byl zde také umístěn Český svaz mládeže a internát. Největším zásahem ovšem bylo zřízení krytu civilní obrany pod samotnou budovou prelatury, a to roku 1963.⁶⁹ V tomto období před rokem 1989 jsou však patrné i snahy o obnovu areálu. První opravy začaly již v 70. letech 20. stol., ve kterých byly zpracovány stavebně historické průzkumy pro jednotlivé budovy. V 80. letech bylo zrekonstruováno Nemocniční křídlo včetně barokních prevětů s vyústěním do Královské štoly i další prostory uvnitř konventu, převážně fresková výzdoba. Z dnešního pohledu však tyto

---

⁶⁵SOUTNER, O; HUBKA, P. *Osm a půl století, díl II.*, s. 92.

⁶⁶SPRÁVA KLÁŠTERA PLASY, *Průvodcovský text Konvent*.

⁶⁷SOUTNER, O; HUBKA, P. *Osm a půl století, díl II.*, s. 61 – 62.

⁶⁸Dějiny plaského kláštera [online]. Dostupné z URL:<<http://www.klaster-plasy.cz/?Dejiny>>[cit. 2013- 02-09].

⁶⁹Tamtéž.

opravy nebyly ideální.⁷⁰ Ovšem nejdůležitější se stala obnova vodního systému, který byl za staletí neúdržby a nešetrnou stavební činností značně poškozen. S jeho obnovou se začalo již v 70. letech, ale až díky firmě SPELEO – Řehák, která se o systém stará od roku 1993, se podařilo systém stabilizovat a vrátit ho do takového stavu, aby fungoval tak, jak to jeho tvůrci zamýšleli.

Teprve roku 1995 prohlásila tehdejší vláda zdejší areál kláštera národní kulturní památkou. Klášter Plasy je v současnosti ve správě Národního památkového ústavu, Národního technického muzea, z části církve a města Plasy. Původní budovy kláštera slouží především ke kulturním a společenským akcím všeho druhu. Uvnitř konventu se nachází prohlídková trasa Konventu a Kostela Nanebevzetí Panny Marie, je zde také galerie Stretti.⁷¹ Ve druhém patře, v místě bývalého dormitáře, byl zřízen Studijní depozitář mobilních fondů Plasy, který může navštívit i široká veřejnost.⁷² Během posledních let proběhla nezbytná oprava střešních krytin a také interiérů. Uvnitř konventu se podařilo díky norským fondům vybudovat výtah, díky čemuž se prohlídka stala bezbariérovou. Roku 2012 začala rozsáhlá památková obnova bývalého klášterního pivovaru s mlýnem, domkem mlynáře a domem sládků, která je součástí projektu Národního technického muzea nazvaného Centrum stavitelského dědictví v Plasích. Po památkové obnově, která by objektu měla vrátit podobu z přelomu 19. a 20. století, zde bude instalována studijní expozice stavebních prvků, materiálů a konstrukcí.⁷³ Obnova celého areálu tedy závisí na získaných finančních prostředcích. Snad se v dohledné budoucnosti podaří klášteru vrátit jeho původní vzhled.

---

⁷⁰Dějiny plaského kláštera [online]. Dostupné z URL:<<http://www.klaster-plasy.cz/?Dejiny>>[cit. 2013- 02-09].

⁷¹Působení rodiny Stretti zanechalo v Plasích hlubokou kulturní stopu, která pokračuje až do současné doby. Jejich počátky jsou spojeny s MUDr. Karlem Stretti, který zde byl ve službách rodu Metternichů jako osobní lékař. Především jeho synové a další potomci se stali renomovanými výtvarníky a ve svých dílech se vraceli k tématice Plas. Mezi nejznámější řadíme Viktora Stretti, který patří mezi zakladatele české moderní grafiky. Rodina Stettiů vyjádřila svůj blízký vztah k městu Plasy tím, že mu darovala cenná umělecká díla svých předků, a tak mohla být v klášteře Plasy zřízena Galerie Stretti, kde si návštěvníci po předchozí objednávce mohou obrazy prohlédnout. Galerie Stretti [online]. Dostupné z URL:<<http://www.plasy.cz/mesto/pamatky/galerie-stretti/>>[cit. 2013-02-09].

⁷²Studijní depozitář mobiliárních fondů Plasy [online]. Dostupné z URL:<<http://www.plasy.cz/mesto/pamatky/galerie-stretti/>>[cit. 2013-02-09].

⁷³Centrum stavitelského dědictví v Plasích [online]. Dostupné z URL:<<http://www.ntm.cz/csd>>[cit. 2013-02-09].

3 BUDOVY KLÁŠTERNÍHO AREÁLU

3.1 KONVENT

Největší dominantou kláštera, která nás hned při příjezdu do města zaujme, je konvent. První stavba plnící funkci konventu byla již kamenná a byla prokazatelně dokončena roku 1173.⁷⁴ Všechny mnišské konventy mají v různých časových epochách i v různých zemích stejnou podobu, jedná se o čtvercový půdorys, ve kterém je uprostřed tzv. rajský dvůr doplněný často o studnu nebo kašnu. Tento dvůr je obklopen křížovou chodbou, nebo – li ambitem, z níž se vstupuje do všech místností. Středověké konventy byly malé, jednopatrové budovy, ve kterých se vytápěla pouze jedna místnost.⁷⁵ Z tohoto středověkého konventu se bohužel v Plasích nedochovalo takřka nic.

Za husitských válek byl konvent značně poškozen a až v prvních letech třicetileté války (1623 – 1628) probíhala jeho raně barokní obnova.⁷⁶ Tento tzv. starý konvent ustoupil tomu, jež známe v současnosti. Dnešní podoba obytné budovy mnichů, je dílem opata Evžena Tyttla a architekta Jana Blažeje Santiniho – Aichela, jehož stavba probíhala v letech 1711 – 1736.⁷⁷ Právě až barokní sloh umožnil vybudování konventu v monumentálních rozměrech s bohatou výzdobou a stal se ojedinělou stavbou svého druhu ve střední Evropě. Spoluautorem projektu byl také Kilián Ignác Dientzenhoffer, který po Santiniho smrti často přebíral jeho zakázky a v Plasích tak dotvořil především kapitulní síň.⁷⁸ Neméně významnou osobou, která se podílela na projektu konventu, byl Matěj Ondřej Kondel,⁷⁹ který vedl jeho stavbu. Nákladná přestavba konventu však stála klášter ročně 25% jeho příjmů, a tak v souvislosti s událostmi 1. slezské války byla výstavba pozastavena a již se neobnovila.⁸⁰ Nikdy se tak nerealizovala velkolepá přestavba celého klášterního areálu, zejména nebyl dostavěn trojkopulový chrám, který měl nahradit dosavadní klášterní kostel a měl se stát dominantou celého areálu, jakožto nejdůležitější

---

⁷⁴SPRÁVA KLÁŠTERA PLASY, *Průvodcovský text Konvent*.

⁷⁵*Tamtéž*.

⁷⁶SOUTNER, O; HUBKA, P. *Osm a půl století, díl I.*, s. 28.

⁷⁷SEDLÁK, Jan. *Jan Blažej Santini: Setkání baroku s gotikou*. Praha: Vyšehrad, 1987.

⁷⁸SPRÁVA KLÁŠTERA PLASY, *Průvodcovský text Konvent*.

⁷⁹Stavitel Matěj Ondřej Kondel se narodil v roce 1689 v Kaznějově a ochotně sloužil klášteru celých 30 let. Jeho účast na stavbě je v pramenech připomínána při kladení dřevěných pilotů a budování kanalizace. Za svou věrnost a dobrou službu byl opatem Tyttlem propuštěn z poddanství, byl mu vystavěn dvůr v Nebřezinech, dány pole a louky. Jeho dobrým přítelem a také kmotrem jeho dětí byl slavný malíř Jakub Antonín Pink, který v Plasích maloval přes 10 let. THÚN, Alois. Stavitel ze selského lidu, In SOUTNER, O; HUBKA, P. *Osm a půl století, díl II.*, s. 14.

⁸⁰SOUTNER, O; HUBKA, P. *Osm a půl století*, s. 29.

stavba každého kláštera. Proto dnes působí v areálu právě konvent nejmonumentálnějším dojmem.⁸¹

Klášterní areály byly stavěny tak, aby mniši měli vše potřebné uvnitř a nebyli nuceni ho opouštět. Proto nechyběla ani nemocnice, která stála buď jako samostatná budova někde v areálu kláštera, nebo byla umístěna v samostatném křídle konventu, jako například v Plasích. Taková nemocnice sloužila pouze pro nemocné a staré mnichy, kteří zde nacházeli potřebnou péči.⁸² V prostorách konventu se pamatovalo i na novou lékárnu. Ta měla být užitečnou nejenom potřebám mnichů, ale také širokému okolí kláštera. Do jejich prostor však nikdo jiný kromě mnichů nesměl.⁸³

Monumentalitu konventu podporuje také promyšlená fresková výzdoba zdejší křížové chodby. Střídají se na nich výjevy z historie cisterciáckého řádu, které jsou vždy v rozích chodeb. Výjevy z legend, v nichž vystupuje patronka a ochránkyně cisterciáků Panna Marie doprovázející výjevy z každodenního života, jsou uprostřed chodeb. Autorem ideového konceptu cyklu fresek je samotný opat Evžen Tyttl, vlastní malby provedli Jakub Antonín Pink,⁸⁴ František Antonín Müller⁸⁵ a Josef Kramolín⁸⁶.

Pro klášter pracoval také neméně známý sochař Matyáš Bernard Braun,⁸⁷ jehož první velké dílo je spjato s plaskou historií. Již ve svých 26 letech totiž vytvořil na náklady

---

⁸¹SPRÁVA KLÁŠTERA PLASY, *Průvodcovský text Konvent*.

⁸²*Tamtéž*.

⁸³*Tamtéž*.

⁸⁴Jakub Antonín Pink pocházel z farnosti patřící k cisterciáckému klášter ve Zwettlu, pro který sám tvořil. Pro jeho kariéru bylo důležité především spojení s opatem Evženem Tyttlem, který do Plas pozval významné umělce, aby spolupracovali na výzdobě konventu. Byli to především sochař Matyáš Bernard Braun a malíř Petr Brandl, se kterým přišel i jeho velice nadaný žák, kterým nebyl nikdo jiný než Jakub Pink. Ten se jako jediný usadil ve službách plaského kláštera trvale. Opat Evžen Tyttl ho pověřoval až do konce svého života tvorbou oltářních pláten, závěsných obrazů i nástěnných maleb. Je také autorem fresek v mladotické kapli nebo probošství v Mariánské Týnici. VAŠMUCIUS, Antonín. Osudy klášterního malíře. In SOUTNER, O; HUBKA, P. *Osm a půl století, díl II.*, s. 10-13. MÁDL, Martin. Autoři nástěnných maleb v plaském klášteře. In FÁK, Jiří (ed.). *Plaský klášter*, s. 57-59.

⁸⁵František Antonín Müller (1693 – 1753) byl údajně vyučený holič, který prošel školením u malíře Reinera. V roce 1735 získal titul dvorního malíře a stal se tak tvůrcem výzdoby kostelů v Bohdanči a Počáplech. Jeho nejmonumentálnější dochovanou prací v areálu plaského konventu je malba v oválné kupoli kapitulní síně, která je datována rokem 1740. MÁDL, Martin. Autoři nástěnných maleb v plaském klášteře. In FÁK, Jiří (ed.). *Plaský klášter*, s. 59.

⁸⁶Josef Kramolín pracoval nejprve pro cisterciáky v Oseku, je tedy možné, že právě oni ho doporučili do Plas. Stal se autorem rozsáhlé freskové výzdoby obou knihovnických sálů, která představuje personifikaci Církve a alegorii čtyř vědních oborů tj. Práva, Teologie, Filosofie a Medicíny. Přesná datace však není známá, lze se jen domnívat, že byla realizována v roce 1783, stejně jako malba v předšálí kapitulní síně, kterou Kramolín také vytvořil. MÁDL, Martin. Autoři nástěnných maleb v plaském klášteře. In FÁK, Jiří (ed.). *Plaský klášter*, s. 59-60.

⁸⁷Matyáš Bernard Braun (1684 – 1739) pocházel z Tyrolska. Zkušenosti sbíral v Římě a v Salzburku. Do Prahy přišel roku 1710 a od téhož roku pracoval pro plaský klášter. V Praze založil sochařskou dílnu, ve které vzniklo velké množství barokních plastik. Jeho nejznámějším dílem je soubor lidských Ctností a

plaského kláštera jednu z nejkrásnějších soch na pražském Karlově mostě a to sousoší „Vidění sv. Luitgardy“.⁸⁸ Plaský klášter se tak stal jednou z mála nepražských institucí, které nechávaly vytvořit sochy na Karlův most. Pro klášter to byla samozřejmě dobrá příležitost pro prezentaci a zesílení prestiže. Originál sousoší se dnes nachází v lapidáriu Národního muzea v Praze.⁸⁹ Dalším uměleckým dílem, které je s tímto významným sochařem spojeno, je monumentální dřevorezba, již si u něho objednal opat Tyttl roku 1726 pro plaský kostel. Jedná se o sousoší ze zimostrázového dřeva, zobrazující Krista na kříži, u jehož paty stojí Panna Marie Bolestná. Dnes je tento kříž v církevním depozitu. Braun pro plaské cisterciáky vytvořil i jiná sousoší (Zvěstování P. Marie, Dřevorezba Vidění sv. Luitgardy, P. Marie Bolestná,...).⁹⁰

3.1.1 VODNÍ A VZDUŠNÍKOVÝ SYSTÉM

O plaském konventu se říká, že stojí na vodě. A je tomu skutečně tak, neboť ho cisterciáci vystavěli v říční nivě řeky Střely, v místě, kde je nestabilní, podmáčené a bažinaté prostředí. Konvent byl proto kvůli statickým problémům častokrát přestavován a právě až Santiniho barokní přestavba ho díky důmyslnému vodnímu systému učinila odolným. Podloží nebylo vysušeno, jak se často dělo dříve, ale naopak se přítomnost vody využila k ochraně a zavlažování základů stavby.⁹¹ O zakládání barokního konventu se dochovaly pouze strohé písemné zprávy popisující, že stavba je založena na 5100 dubových pilotech, kterými bylo zpevněno podloží a jež nesou dubový rošt. Na něm jsou položeny břidlicové desky sloužící k odizolování stavby od vlhkosti a teprve na takto zpevněném podloží byly vybudovány základy konventu.⁹² Tento systém pilot se nalézá pouze pod vnějšími a vnitřními obvodovými a středovými nosnými zdmi, jinde se rošt

---

Neřestí v Kuksu na někdejším panství hraběte F. A. Šporka. SOUTNER, O; HUBKA, P. *Osm a půl století, díl II.*, s. 13.

⁸⁸Sv. Luitgarda žila v 1. polovině 13. století a byla významnou cisterciáčkou a mystičkou. Proslula svými náboženskými extázemi a vizemi. Jednou z nich je právě vidina, kdy se k ní z kříže sklání Ježíš Kristus, objímá ji kolem ramen a nechává ji políbit svůj bok. SPRÁVA KLÁŠTERA PLASY, *Průvodcovský text Konvent*. SOUTNER, O; HUBKA, P. *Osm a půl století, díl II.*, s. 13.

⁸⁹SPRÁVA KLÁŠTERA PLASY, *Průvodcovský text Konvent*.

⁹⁰*Tamtéž.*

⁹¹SPRÁVA KLÁŠTERA PLASY, *Průvodcovský text Konvent*.

⁹²KAMENICKÁ, Eva. Nové nálezy v areálu cisterciáckého kláštera v Plasích. In CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *900 let cisterciáckého řádu: sborník z konference konané 28-29. 9. 1998 v Břevnovském klášteře v Praze*. Praha: Unicornis, 2000, s. 239-246.

podepřený pilotami nenachází. Dosud se však neobjevily žádné bližší nákresy o konstrukci založení, přesném umístění pilot a celkovém rozložení základového rámu pod stavbou.⁹³

K trvalému zajištění dubové konstrukce pod základy konventu byl zbudován důmyslný vodní systém, který k ní systémem kanálků přiváděl pramenitou vodu. Dubová konstrukce je tak díky neustálé přítomnosti vody chráněna před vysoušením a různými hnilobnými procesy. Kromě několikakilometrových přírodních kanálů jsou nedílnou součástí i kanály odvodní, které odvádějí přebytečnou vodu z roštu včetně dešťových srážek. Centrálním odvodním kanálem je tzv. Královská štola, což je uměle vytvořený kanál, který naháněl vodu na mlýn a katr, protéká pod Nemocničním křídlem, kde se v každém patře nacházejí sociální zařízení (prévety),⁹⁴ a vytéká zpět do řeky. Odpad ze záchodů se dostával do této štoly a díky tomu nedocházelo ke znečišťování čisté spodní vody pod konventem.⁹⁵

Aby se vědělo, jaká je hloubka, kvalita a teplota vody v celém systému, byly uvnitř konventu vybudovány dva kontrolní bazény tzv. zrcadla. Dodnes je vodní hladina kontrolována a stav zaznamenáván čtyřikrát denně. Je totiž velmi důležité, aby vody nebylo příliš málo. Kdyby se dubová konstrukce dostala na vzduch, začala by trouchnivět, hnit a budova by se tak mohla zřítit. Proto je u jednoho ze zrcadel latinský nápis, který v překladu varuje: „*Bez vody se stavba zřítí.*“⁹⁶ Pro případ, že by nastala dlouhá období sucha, nebo kdyby došlo k poruše přívodu vody, byl v přízemí konventu dostupný nalévací otvor, kterým by bylo možné rošt zavlažovat uměle. Tento nalévací otvor je umístěn v blízkosti východu z kláštera k řece, aby vodu mniši nemuseli nosit zdaleka.⁹⁷

Přestože se řeka Střela nachází v těsné blízkosti kláštera, nemá s vodním systémem takřka nic společného. Mezi řekou a konventem je vytvořen jílový val, který oba vodní systémy odděluje. Voda přiváděná kanály do základů konventu byla využívána pouze se statickým záměrem, nikoliv jako voda pitná. Pro potřeby kuchyně fungovala studna, kam byl přiveden zcela jiný pramen vody.

S vodním systémem neodmyslitelně souvisí vzdušnickový systém. Na severní bazén s vodou, tzv. zrcadlo, navazuje větrací systém, který formou obvodové štoly kolem celého rajského dvora zajišťuje odvod nadměrné vlhkosti. U jižního zrcadla se nachází směšovací

---

⁹³ŘEHÁK, Josef sen.; ŘEHÁK, Josef jun. Nové poznatky o vodním systému kláštera v Plasích In FÁK, Jirí (ed.). *Plaský klášter*, s. 39-42.

⁹⁴Prévet je krakorcovitě vysunutý záchod s přímým odpadem podél zdi k její patě.

⁹⁵SPRÁVA KLÁŠTERA PLASY, *Přívodcovský text Konvent*.

⁹⁶*Tamtéž.*

⁹⁷*Tamtéž.*

komora, která je napojena na celý systém odvodu vlhkosti otvorem v klenbě. Tato malá místnost zbavovala přiváděný čerstvý vzduch z rajského dvora přebytečné vlhkosti kondenzací na svých stěnách z kamene a rozváděla ho dál do odvětrávacího systému. Regulace větracího systému byla zcela jistě upravována a naší snahou je znovu ji nalézt a začít se jí řídit.⁹⁸

3.1.2 OPRAVA SYSTÉMU

Údržba vodního a vzdušnickového systému upadla již během 19. století v zapomnění. Vodovody, stoky a jímky, které udržovaly stálou hladinu vody pod základy stavby, byly zaneseny, ne však zcela zničeny. Avšak při využívání konventní budovy v 50. a 60. letech 20. století došlo k definitivní devastaci řady kanálků, stok, kontrolní jímky a přívody vody byly vybagrovány a betonovány, studánka pro potřeby klášterní kuchyně byla zaházena odpadky a popelem. Od 70. let 20. století začala obnova a rehabilitace této monumentální barokní stavby. Přestože do obnovy byly investovány nemalé prostředky, výsledky letitého snažení se objevují pouze pozvolna. Muselo dojít k odstraňování sanitru, čištění konventu a okolních odvodňovacích stok včetně Královské štol, celkové odvlhčení, odstranění nevhodných dlažeb, betonů, zničených omítek, apod.⁹⁹ Až díky firmě SPELEO – Řehák, která se o systém začala starat v letech 1993 – 1995, došlo k jeho stabilizaci. Musel být proveden výzkum, který zjišťoval přesné umístění kanálků, z nichž některé musely být znovu obnoveny a vyčištěny. I přes to, že dnes systém vykazuje stabilitu, dochází při velkých deštích nebo povodních k tomu, že do zrcadel je přiváděna znečištěná voda z prostoru sodovkárny, což se projevuje hnědavým zákalem a zvýšeným stupněm organických složek. Díky nim se nadměrně rozvíjí řasy, sinice a mechy, které znehodnocují vodu a tvoří souvislé porosty po stěnách. Dosud přes všechna zlepšení kvality vody v obou schodišťových zrcadlech vykazuje odtékající voda v regulační šachtici ještě značné znečištění.¹⁰⁰

Konventní vodní a vzdušnickový systém je opravdu unikátní a ojedinělý. Návštěvníci kláštera se o něm více mohou dozvědět a dokonce si jeho část projít při speciálních prohlídkách, které se konají pouze jeden víkend v roce. Mají také možnost nahlédnout do separací, které byly objeveny během historického a archeologického průzkumu během let

---

⁹⁸ŘEHÁK, J. sen.; ŘEHÁK, J. jun. *Nové poznatky*, s. 39 - 42.

⁹⁹KAMENICKÁ, E. *K poznání plaského kláštera*, s. 25-34.

¹⁰⁰ŘEHÁK, J. sen.; ŘEHÁK, J. jun. *Nové poznatky*, s. 39-42.

1996 – 1998. Při sejmutí druhotně vybudovaných podlah v přízemí konventu, kde byla v 50. letech 20. století umístěna bývalá pošta a další provozní místnosti, byly nalezeny pod zemí dvě šachty vyzděné z hraněného pískovce o vnitřních rozměrech 74 x 59 cm. Vrcholy šachet se našly těsně pod podlahou a byly obě zasypány. První výzkumy předpokládaly, že se jedná o objekty sloužící k odvodnění splaškových vod nebo další kontrolní šachtice na hladinu zavlážovacích bazénů. Po vytěžení zásypu, ve kterém se objevily cenné historické nálezy, se však ukázalo, že se jedná o samostatné šachtice o různých hloubkách vybudované dodatečně až po výstavbě konventu. S vodním systémem mají společné pouze prosakování vody do dolní části šachtic a zaplavování do výšky 64 cm. Význam šachet se podařilo objasnit až později. Předpokládá se, že šlo o vězení, nebo – li tzv. separaci,¹⁰¹ do které byli vsazováni mniši za prohřešky proti řádovým regulím. Přivázání na žebříku museli stát až po pás ve vodě a šachty se navíc zaklápěly kamenem.¹⁰²

3.2 KOSTEL NANEBEVZETÍ PANNY MARIE

Pro cisterciáky je klášterní kostel nejdůležitější stavbou celého areálu, proto s jeho výstavbou bylo započato již roku 1154, tedy pouhých deset let od doby, kdy byl klášter založen.¹⁰³ Stejně tak jako všechny cisterciácké klášterní kostely, je i ten plaský zasvěcen Panně Marii, v Plasích Na nebe vzaté. Stavba románské baziliky se odehrávala podle velice přísných řádových pravidel, která zakazovala jakoukoliv okázalost a ve výzdobě přílišnou barevnost. Měla být vytvořena jednoduchá, strohá a účelná stavba, která by mnichy neodrazovala od modlení, meditování a rozjímání s bohem.¹⁰⁴ Druhý plaský opat Ivo nechal tedy stavět trojlodní baziliku částečně podle vzoru cisterciáckého kostela v mateřském Langheimu.¹⁰⁵ Dokončení kostela je možno datovat do roku 1204, kdy byl vysvěcen olomouckým biskupem Robertem, což byl původně převor cisterciáckého kláštera v Pomuku.¹⁰⁶ Jelikož byl klášter za husitských válek zničen, musel být kostel

---

¹⁰¹Vězení bylo jedním z nejtěžších trestů, které mniši používali. V separacích byli dočasně umístěni řeholníci, kteří se provinili proti pravidlům řádu. K výkonu trestu byly použity tyto úzké a hluboké šachtice, ve kterých mohl odsouzenec pouze stát. Do nich byl trestanec nebo choromyslný člověk na určitou dobu vsazen a zaklopen mříží nebo kamenem. Historicky je doloženo, že zde byl uvězněn opat z kláštera ve Zlaté koruně, který se prohřešil tím, že rozprodával klášterní majetek. SPRÁVA KLÁŠTERA PLASY, *Průvodcovský text Konvent*.

¹⁰²ŘEHÁK, J. sen.; ŘEHÁK, J. jun. *Nové poznatky*, s. 39-42.

¹⁰³CHUDÁREK, Zdeněk. Některá nová zjištění. In FÁK, Jiří (ed.). *Plaský klášter*, s. 19.

¹⁰⁴SPRÁVA KLÁŠTERA PLASY, *Průvodcovský text Kostel*.

¹⁰⁵VOGT, Mauritius. *Tilia Plassensis*.

¹⁰⁶CHUDÁREK, Zdeněk. Některá nová zjištění. In FÁK, Jiří (ed.). *Plaský klášter*, s. 19.

v letech 1661 – 1666 přestavěn. Jedná se o první barokní přestavbu v celých západních Čechách, která ovšem respektovala původní vzhled kostela, jeho dispozice a zčásti i výzdobu. Dodnes se z románské podoby dochoval presbytář, apsida, čelní a západní stěna transeptu, pilíře křížení, pilíře triumfálního oblouku i průčelí kostela, což zjistily stavebně historické průzkumy ve druhé polovině 90. let 20. století.¹⁰⁷ Gotika se v prostoru kostela uplatnila jen okrajově, pouze inovacemi architektonických detailů nebo drobných úprav. Na jižní zdi boční lodi jsou v exteriéru dosud patrné otisky dvou fází konventů (gotického a raně barokního) a vchod spojující kostel se současným konventem, což je cenný studijní historický materiál.¹⁰⁸

Zbarokizovaný kostel byl vysvěcen až v roce 1688, kdy se na jeho památku nechaly razit zlaté a stříbrné mince.¹⁰⁹ Vysvěcení kostela proběhlo až po 22 letech, neboť k němu může dojít právě tehdy, budeli kompletně dokončen i vnitřní prostor kostela. Po zrušení kláštera se stal zdejší kostel farním pro plaský obvod, a tak v něm byla ponechána i většina mobiliáře.¹¹⁰ Jeho prvním farářem se stal poslední převor zdejšího kláštera Desiderius František Studenský.¹¹¹ Když bylo bývalé klášterní panství odkoupeno Metternichem, došlo v kostele k několika úpravám. Byla odstraněna železná mříž, která oddělovala chórové lavice od zbytku, byly položeny velké dlaždice ze zrušeného kostela v Mariánské Týnici a také došlo k barevné změně fasády, kdy se původní barva kostela, červená na smetanově bílém podkladu, přetřela klasicistní žlutou.¹¹² Kostel byl dříve propojen nejen s budovou konventu, nýbrž i s prelaturou. Toto spojení vedlo přes kapli sv. Bartoloměje, která sloužila jako kostnice pro ostatky členů řádu, jelikož se však kolem ní shromažďovala voda, která vnikala do zdiva kostela, byla roku 1837 stržena a kameny byly použity při stavbě hutě na slévání litiny, která zde byla Metternichem založena.¹¹³

Interiér kostela tvoří převážně barokní zařízení vysoké umělecké hodnoty. Hlavní oltář pocházející z druhé poloviny 17. století zdobí obrazy Nanebevzetí Panny Marie a Nejsvětější Trojice od Karla Škréty.¹¹⁴ Vedle tohoto oltáře se nacházejí další dva,

---

¹⁰⁷MATUŠKOVÁ, M. *Příběh plaských varhan*, nestr.

¹⁰⁸SPRÁVA KLÁŠTERA PLASY, *Průvodcovský text Kostel*.

¹⁰⁹MATUŠKOVÁ, M. *Příběh plaských varhan*, nestr.

¹¹⁰*Tamtéž*.

¹¹¹SPRÁVA KLÁŠTERA PLASY, *Průvodcovský text Kostel*.

¹¹²*Tamtéž*.

¹¹³*Tamtéž*.

¹¹⁴Karel Škréta (1610-1674) se narodil v Praze. Bohatě vzdělání mu bylo poskytnuto hlavně díky jeho strýci v Týnské škole. Jelikož byla jeho rodina evangelická, rozhodla se po bitvě na Bílé hoře emigrovat do

v severním transeptu je oltář, který byl pořízen za opata Fortunáta Hartmanna¹¹⁵ a jež je zdoben starším obrazem sv. Bernarda od Petra Brandla.¹¹⁶ V rokokové zasklené rakvi, která je umístěna přímo pod obrazem, jsou uloženy ostatky římského mučedníka sv. Antonína, které byly plaskému klášteru darovány v 17. století.¹¹⁷ V transeptu se nacházejí ještě další dva dřevořezbou zdobené oltáře, vzniklé za opata Trojera. Tyto oltáře zdobí obrazy od významného barokního malíře Michaela Leopolda Willmanna.¹¹⁸ Neméně zajímavým kusem zdejšího mobiliáře jsou dvě barokní zpovědnice, v nichž byly původně vsazené malé obrazy od Jana Kryštofa Lišky.¹¹⁹ K původnímu baroknímu vybavení kostela patří také chórové lavice a mladší dřevěně vyřezávané lavice ze sklonku 17. století.¹²⁰ V kostele se rovněž nacházejí barokní varhany, které patří k významným památkám varhanářského umění. Spolu s varhanami Týnského chrámu v Praze jsou řazeny k největším dochovaným nástrojům ze 17. století. Výroba těchto varhan byla dokončena roku 1688 a autorství je připisováno významnému loketskému varhanáři Abrahamu Starckovi.¹²¹ Varhanní skříň má 27 znějících rejstříků a je zdobená hrajícími a zpívajícími andílky. Jelikož byly varhany ve velice špatném technickém stavu, proběhlo mezi lety

---

Saska. Později však Škréta konvertoval ke katolictví a pobýval v Římě i Benátkách, kde ho zaujala díla Michelangela a Rafaela. Do Prahy se vrátil roku 1638 a stal se jedním z nejvyhledávanějších malířů a nejvýznamnější osobností české raně barokní malby. Kromě oltářních obrazů pro plaský klášter je také autorem Svatováclavského cyklu pro augustiniánský klášter na Zderaze na Novém Městě v Praze aj. Karel Škréta [online]. Dostupné z URL:<http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=381>[cit. 2013-02-09].

¹¹⁵Fortunát Hartmann (1714-1779) se narodil v Plzni. V Praze absolvoval kolej sv. Bernarda a od roku 1731 působil v klášteře v Plasích, kde byl nejprve převorem a roku 1755 byl zvolen 58. opatem. SOUTNER, O; HUBKA, P. *Osm a půl století, díl II.*, s. 9.

¹¹⁶Petr Brandl (1668 – 1735) byl český malíř a jedním z hlavních představitelů českého vrcholného baroka. V učení mu jeho dvorní malíř Kristián Schröder umožnil poznat významná díla italské a nizozemské školy, což pro mladého Petra mělo zásadní vliv, neboť svou vlast nikdy neopustil, a tak znal cizí malíře pouze z obrazů. Z domácích malířů mu byli příkladem především M. L. Willmann a Jan Kryštof Liška. Postupně se stal nejuznávanějším malířem své doby. Jeho díla jsou rozmístěna po celých Čechách (Chyšě, Manětín, Plasy, Lnáře, Kuks, aj.)Petr Brandl [online]. Dostupné z URL:<<http://www.santini.cz/petr-brandl.html>>[cit. 2013-02-09].

¹¹⁷MATUŠKOVÁ, M. *Příběh plaských varhan*, nestr.

¹¹⁸M. L. Willmann (1630-1706) patřil mezi vůdčí osobnosti barokního malířství. Pracoval hlavně ve Slezsku, kde i pobýval a plnil především zakázky na fresky a oltářní obrazy. Michael Willmann [online]. Dostupné z URL:<http://cs.wikipedia.org/wiki/Michael_Willmann>[cit. 2013-02-09].

¹¹⁹Jan Kryštof Liška (1650-1712) byl barokním malířem, jehož dílo zahrnuje především oltářní obrazy a fresky. Jeho otčímem se stal malíř Willmann, který na něho měl zásadní vliv, neboť si mezi sebou vytvořili blízký vztah a spolupracovali spolu až do konce života. Mezi jeho nejznámější díla patří oltářní obraz Stigmatizace sv. Františka v kostele sv. Františka z Assisi na Starém Městě pražském. Jan Kryštof Liška [online]. Dostupné z URL:<http://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Kry%C5%A1tof_Li%C5%A1ka>[cit. 2013-02-09].

¹²⁰MATUŠKOVÁ, M. *Příběh plaských varhan*, nestr.

¹²¹Abraham Starck (1659 – 1709) je považován za zakladatele významné loketské varhanářské školy. První poznatky o stavbě varhan získal u svého otce, významného varhaníka, později váženého měšťana a purkmistra Ondřeje Starcka. Pracoval především pro cisterciácké kláštery, a to v Plasích, Sedlci u Kutné Hory, Brně a ve Zlaté Koruně. MATUŠKOVÁ, M. *Příběh plaských varhan*, nestr; *Tamtéž*.

2004 – 2006 jejich náročné restaurování panem Vladimírem Šlajchem, které vrátilo varhany do jejich původní podoby z roku 1688.¹²² Současně s opravou varhan probíhala a dosud stále probíhá i oprava samotného kostela, který v současnosti stále funguje jako farní a konají se v něm mše i bohoslužby.

3.3 SÝPKA S HODINOVOU VĚŽÍ

Nejstarší a vlastně jedinou dochovanou gotickou stavbou celého areálu je tzv. Královská kaple, jejíž název je odvozen od původní gotické stavby patrové kaple sv. Máří Magdalény a sv. Václava, která byla součástí královského paláce.¹²³ Zakladatelé klášterů, panovníci a šlechtici, nechávali při kláštorech, které založili, zřizovat domy, ve kterých příležitostně pobývali. Jelikož cisterciácké kláštery hrály ve 13. století významnou úlohu v politice krále, vedly společné zájmy k častějšímu styku a vyvolaly potřebu odděleného, pohodlného, reprezentativního a duchovní řád kláštera nerušícího sídla panovníka v areálu.¹²⁴ V Plasích tak byla postavena zčásti dřevěná nebo hrázděná rezidence, která měla obdélníkový tvar a která mohla mít tři až čtyři místnosti, což doložily archeologické nálezy i svědectví kronikářů jako je Benedict Scheppel.¹²⁵ Vznikly zde tak dvě výrazné stavby a to sice královský palác a Královská kaple doplněná doprovodnými budovami. Tato rezidence ovšem nepřečkala nájezd husitů v roce 1421 a její prostor zůstal až do barokní přestavby nevyužit.¹²⁶ Po období husitských válek se dochovala pouze Královská kaple, která je projevem dvorské architektury, byla vybudována v polovině 13. století a vysvěcena za opata Gerharda roku 1265. Jedná se o jediný dochovaný objekt areálu, ve kterém se snoubí románské a gotické prvky, který dokumentuje původní polohu budov a jenž nebyl v baroku výrazně přestavěn.¹²⁷ Kaple je patrová (třípodlažní), jedná se o dvě kaple nad sebou. Do horní kaple sv. Máří Magdaleny byl vstup z královského paláce, v dolní části se pod kaplí sv. Václava nacházejí ještě sklepy s valounovou dlažbou. V kapli sv. Václava se dochovala unikátní raně gotická fresková výzdoba, kdy je celá klenba pokryta iluzivní malbou, na které můžeme vidět trojlisty a hvězdy. Horní kaple sv. Máří

---

¹²²Tamtéž.

¹²³SOUTNER, O; HUBKA, P. *Osm a půl století*, s. 26.

¹²⁴DROZDA, Robert. *O duši plaských hodin*, Plasy, 2006, nestr.

¹²⁵SPRÁVA KLÁŠTERA PLASY, *Průvodcovský text Sýpka s hodinovou věží*.

¹²⁶DROZDA, R. *O duši*, nestr.

¹²⁷SPRÁVA KLÁŠTERA PLASY, *Průvodcovský text Sýpka s hodinovou věží*.

Magdaleny je v barokních pramenech označována jako špitální. Je vyšší a světlejší než spodní, bez výrazné freskové výzdoby.¹²⁸

Po raně barokní obnově konventu (1628) a klášterního kostela (1661 – 1666) obrátil nový opat Ondřej Trojer svoji pozornost k bývalé královské rezidenci. Rozhodl se, že na jejím místě vzniknou třípatrové sýpky, do kterých bude zakomponována Královská kaple. Trojer zadal stavbu sýpek a posléze i budovy nového opatství architektu J. B. Matheyovi, který podle projektu nechal ještě nad Královskou kaplí vztyčit štíhlou hodinovou věž¹²⁹ zakončenou cibulí a dvojitou lucernou. Stavbu vedl v letech 1685 – 1686 pražský stavitel Pavel Ignác Bayer, který byl pravděpodobně také jejím spoluautorem a podílel se na úpravách projektu.¹³⁰ Po ukončení stavby byly prováděny pouze menší doplňky, v roce 1720 byl upravován hodinový stroj a později roku 1814 provedena oprava hodin a patrně osazen nový klasicistní ciferník.¹³¹ Za Metternichů došlo pouze k užitkovým úpravám, neboť se sýpka od 2. poloviny 19. století přestala kvůli zastaralosti využívat. Po roce 1945 byla využita, zemědělským výkupním závodem či podnikem Zelenina, jako sklad zeleniny a hnojiva. V roce 1995 byla sýpka i celý klášterní areál vyhlášen národní kulturní památkou, kterou spravoval Národní památkový ústav. Rokem 2008 přešla sýpka s hodinovou věží pod správu Národního technického muzea v Praze, kde je dosud (2013).¹³²

---

¹²⁸*Tamtéž.*

¹²⁹Plaské hodiny odbijí již více jak 300 let. Hodinový stroj byl zhotoven při stavbě sýpky v roce 1686 hodinářem Fridrichem Friedrichem, je sestaven bez jediného šroubu či sváru a skládá se ze čtyř částí. Aby hodiny každý den přesně odbíjely, je nutné je dennodenně natahovat, což znamená zdolání 103 kamenných schodů, poté dřevěných schodů a nakonec vytažení osmdesátikilového závaží. DROZDA, R. *O duši*, nestr.; HUBKA, P. *Osm a půl století*, s. 26-27.

¹³⁰DROZDA, R. *O duši*, nestr.

¹³¹*Tamtéž.*

¹³²SPRÁVA KLÁŠTERA PLASY, *Průvodcovský text Sýpka s hodinovou věží*.

3.4 PRELATURA

Stavba bývalého plaského opatství byla provedena v letech 1698 – 1701 podle návrhů francouzského architekta Jeana Baptisty Matheye.¹³³ Skládá se ze dvou křídel, v jejichž středu je umístěn hlavní sál, jenž původně sloužil jako reprezentativní místnost opata. Nádvoří prelatury uzavírají ze dvou stran později vybudované Santiniho ambity se sala terrenou.¹³⁴ Prelatura sloužila svému účelu až do zrušení kláštera roku 1785.¹³⁵ Novým obydlím rodiny Metternichů se stavba stala roku 1826 koupí celého klášterního areálu, a proto je budova od té doby nazývána spíše jako zámek, kterým zůstala až do roku 1945, než byl celý objekt znárodněn. V 50. letech tohoto století se bývalá prelatura využívala jako skladiště věcí zabavených okresním soudem, později v ní sídlil Okresní národní výbor a byl zde umístěn také Český svaz mládeže a internát. Nejhorším zásahem do stavby bylo vybudování krytu civilní obrany pod budovou samotnou v roce 1963,¹³⁶ který je v současnosti jednou do roka přístupný veřejnosti. Dodnes se v jednom z křídel prelatury nachází Městská knihovna Plasy a bývalá reprezentativní místnost opata, nebo – li zámecký sál, je využívána k nejrůznějším kulturním akcím. Tento sál zdobí freska „Vítězství nad pohanstvím“ od malíře J. K. Lišky, která představuje čtyři alegorie a to moudrost, statečnost, spravedlivost a trpělivost. Malíř Liška se na výzdobě prelatury podílel ještě vytvořením fresky „Jákobův sen“ na stropě přístupového schodiště,¹³⁷ která byla na přelomu let 2007 – 2008 restaurována pod vedením profesora Karla Strettiho. Z původního zámeckého vybavení se dochovaly pouze nepatrné zlomky, neboť byla prelatura na konci druhé světové války vyrabována, a proto se zde ani nenachází žádná stálá expozice, která by například mohla připomínat život Metternichů v Plasích.

---

¹³³SOUTNER, O; HUBKA, P. *Osm a půl století, díl I.*, s. 27-28.

¹³⁴Sala terrena (zahradní sál) je otevřená architektonická stavba, charakteristická pro barokní palácové a zámecké zahrady.

¹³⁵*Tamtéž.*

¹³⁶Nedávná minulost [online]. Dostupné z URL:<<http://www.klaster-plasy.cz/?Dejiny>>[cit. 2013-02-16].

¹³⁷SOUTNER, O; HUBKA, P. *Osm a půl století, díl I.*, s. 27-28.

3.5 HROBKA METTERNICHŮ

Jedním z největších stavebních zásahů rodiny Metternichů do klášterního areálu byla přestavba dříve hřbitovního kostela svatého Václava na rodinnou hrobku. Kostel sv. Václava byl původně gotickou kaplí ze 14. století, která byla roku 1690 přestavěna architektem J. B. Matheyem.¹³⁸ Tato kaple byla pojata jako presbytář nově vystavěného kostela. Barokní stavbou se stala loď se dvěma věžemi po stranách, kdy každá věž byla zastřešena dvojitou bání z bílého plechu s lucernou a zakončena ozdobným křížem. Na pravé věži byly umístěny ciferníky věžních hodin pouze ze dvou stran. Uvnitř se nacházel jeden hlavní oltář, dva postranní, dvě zpodobnice, dvě řady lavic a také malé varhany. K vysvěcení kostela došlo v roce 1703 a sloužil svému účelu až do zrušení kláštera, kdy byl zcela uzavřen.¹³⁹

Ještě před podpisem kupní smlouvy na plaské panství roku 1827 se rozhodl Klement Metternich při návštěvě Plas o zřízení rodinné hrobky v kryptě kostela sv. Václava, který do té doby bez užitku chátral.¹⁴⁰ K jeho rozhodnutí možná přispěla i poklidná atmosféra zchátralého romantického prostředí plaské kotliny,¹⁴¹ o čemž se svěruje i dceři Leontině ve společné korespondenci. Metternich pověřil architekta Josefa Krannera, aby vypracoval plány na přestavbu kostela podle pokynů vídeňského dvorního stavitelského rady Pietra Nobileho,¹⁴² který pro Metternicha pracoval i na Kynžvartu. Při přestavbě v klasicistním stylu byly obě věže odstraněny, vzhled čelní stěny se zjednodušil a uvnitř provedeny některé úpravy – výmalba, vložení nového mobiliáře, nové varhany, aj. Zvenku byla také přistavěna nová sakristie a pod ní krypta. Před kostelem bylo zřízeno vysoké dvouramenné schodiště a prostranství se značně rozšířilo tím, že hřbitovní zdi byly posunuty dále k zádi budovy.¹⁴³ K slavnostnímu vysvěcení hrobky došlo ve dnech 10. – 11. srpna 1828, přesně 10 let od smrti kancléřova otce Františka Jiřího.¹⁴⁴ Jednalo se o významnou církevní i společenskou událost, která byla dlouhou dobu pečlivě připravována.¹⁴⁵ Při této příležitosti vydal papež Lev XII. breve,¹⁴⁶ kterým udělil plnomocné odpustky, jež se udělovaly

---

¹³⁸SOUTNER, O; HUBKA, P. *Osm a půl století, díl I.*, s. 40.

¹³⁹*Tamtéž.*

¹⁴⁰KAHUDA, J. *Kancléř Metternich*, s. 41.

¹⁴¹HUBKA, P. *Plasy* In BUDIL, Ivo (ed.). *Metternich a jeho doba*, s. 75.

¹⁴²*Tamtéž.*

¹⁴³SOUTNER, O; HUBKA, P. *Osm a půl století*, s. 70.

¹⁴⁴HUBKA, P. *Plasy* In BUDIL, Ivo (ed.). *Metternich a jeho doba*, s. 75.

¹⁴⁵KAHUDA, J. *Kancléř Metternich*, s. 41.

¹⁴⁶Breve (z lat. *breve*, krátký) označuje krátkou písemnost vydávanou především papežskou kanceláří.

každoročně v časovém rozsahu 10 dnů. Součástí slavnosti bylo i uložení ostatků mučednice sv. Valentiny, které papež Metternichovi sám daroval.¹⁴⁷ Roku 1828 pak byly do rodinné hrobky převezeny pozůstatky ostatních členů knížecího rodu z Kynžvartu.¹⁴⁸ Poslední pohřeb rodiny Metternichů se zde konal roku 1930, a tak je celkový počet pohřbených v kryptě 21 osob, včetně kancléře Metternicha.¹⁴⁹ Horní část hrobky dnes slouží jako smuteční obřadní síň, jejíž podoba byla upravována v roce 1985.¹⁵⁰

3.6 HOSPODÁŘSKÉ BUDOVY

Nezbytnou součástí kláštera byly i hospodářské budovy, bez kterých by areál nemohl fungovat. Dodnes se z nich dochovala značná část, převážně z období barokních přestaveb, jež obsahuje zachované románské nebo gotické zdivo. Proto jsou i hospodářské budovy ceněnou architektonickou památkou, kterou dnes spravuje Národní technické muzeum a ve svém programu Centrum stavitelského dědictví se snaží o obnovu těchto cenných budov.¹⁵¹

Největší dominantou mezi hospodářskými budovami je stavba stájí se šindelovou věží sv. Floriána, kterou dal vystavět opat Celestýn Stoy v roce 1747.¹⁵² Do této budovy byla zakomponována původní stavba z přelomu 12. a 13. století. Jižní křídlo sloužilo jako kanceláře, severní jako stáje a západní jako seníky a sklady. U silnice ve směru na Kralovice se nachází mohutná stodola z roku 1699, která byla z bezpečnostních důvodů umístěna mimo klášter.¹⁵³ Součástí objektu byl i klášterní hostinec, dnešní rohový lesní závod, který svému účelu sloužil ještě mnoho let po zrušení kláštera. Jelikož klášter vlastnil i mnoho lesů, musel mít pilu, kde by se těžené dřevo zpracovávalo. O přesném roku založení se neví, ale v Plasích fungovala až do roku 1977.¹⁵⁴ Pověst O plaském pokladu vypráví o tom, že je ukryt v místě, kde byl slyšet klapot mlýnského kola. První zmínky o plaském mlýně jsou z roku 1558, lze však předpokládat, že byl založen již mnohem dříve. Mlýn už dnes svému účelu neslouží, ale na jeho budově můžeme stále vidět dva nápisy. První říká, že ho v roce 1746 nechal opravit opat Celestýn Stoy, druhý nás seznamuje s další opravou, která proběhla roku 1778 za opata Fortunáta Hartmanna. Plaský

---

¹⁴⁷Tamtéž.

¹⁴⁸SOUTNER, O; HUBKA, P. *Osm a půl století*, s. 40.

¹⁴⁹KAHUDA, J. *Kancléř Metternich*, s. 43.

¹⁵⁰SOUTNER, O; HUBKA, P. *Osm a půl století, díl I.*, s. 31.

¹⁵¹Centrum stavitelského dědictví v Plasích [online]. Dostupné z URL:<<http://www.ntm.cz/csd>>[cit. 2013-02-09].

¹⁵²Tamtéž.

¹⁵³Tamtéž.

¹⁵⁴SOUTNER, O; HUBKA, P. *Osm a půl století*, s. 43.

mlýn patřil k devatenácti mlýnům, které měl klášter na svém území v době svého zrušení.¹⁵⁵ Řeholníci mohli v neomezené míře pít vodu, víno a pivo, které si dokonce sami vyráběli, neboť zde měli svůj vlastní pivovar, o kterém jsou první zmínky již z poloviny 17. století.¹⁵⁶ Výroba piva byla později znovu obnovena Metternichem, roku 1870 prošel pivovar přestavbou, která byla ještě zopakována na počátku 20. století a dala mu jeho současnou podobu. Plaské pivo se zde vařilo až do roku 1967, patřilo mezi nejlepší výrobce, ba dokonce snad kvalitou předčilo i pivo plzeňské.¹⁵⁷ Bývalá budova pivovaru později sloužila jako výrobná sodovek pro spotřební družstvo Jednota a velkoobchodní sklady. Roku 2012 začala jeho rozsáhlá rekonstrukce, po které by měl být komplex využíván jako studijní depozitář, badatelské zázemí a vlastní jádro projektu Centrum stavitelského dědictví.¹⁵⁸

---

¹⁵⁵SOUTNER, O; HUBKA, P. *Osm a půl století*, s. 44.

¹⁵⁶*Tamtéž*.

¹⁵⁷SOUTNER, O; HUBKA, P. *Osm a půl století*, s. 45.

¹⁵⁸Dislokace projektu [online]. Dostupné z URL:<<http://www.ntm.cz/centrum-stavitelskeho-dedictvi-v-plasich/dislokace-projektu>>[cit. 2013-02-23].

4. EDUKATIVNÍ PROGRAM PRO ŽÁKY 1. STUPNĚ ZŠ V NÁRODNÍ KULTURNÍ PAMÁTCE KLÁŠTER PLASY

Jelikož jsem již dlouhá léta průvodkyní v NKP Klášter Plasy, bylo mi kastelánem Mgr. Pavlem Duchoněm nabídnuto vytvořit speciální edukativní program přímo pro tento objekt. Rozhodli jsme se zaměřit na cílovou skupinu žáků prvního stupně, neboť se tato skupina každoročně řadí mezi návštěvníky kláštera v nemalém počtu. Program jsem se snažila zaměřit jak na život mnichů uvnitř kláštera, jeho přiblížení a vysvětlení dětem, tak také na historii a bližší seznámení se s budovou konventu samotnou. Musela jsem přihlížet na finanční možnosti kláštera, neboť tento program by měl být a doufám, že bude skutečně realizovaný, prakticky použitelný pro tento objekt a snad mu bude také přínosem ve zvýšení počtu nejen návštěvníků této věkové skupiny, ale i rodičů, prarodičů žáků a dalších.

Domnívám se, že přiblížení života mnichů dětem je velmi důležité, neboť jsou prohlídky klášterů často velmi opomíjeny. Dětsí návštěvníci mají představu o tom, jak se žilo na hradech, zámcích, ale o kláštřech neví téměř vůbec nic, a to nejen děti. Často se během své prohlídky setkávám s tím, že návštěvníci jsou překvapeni, jak cenná technická a architektonická památka klášter Plasy je. Na její stavbě pracovali nejvýznamnější umělci své doby a klášter se do historie nejen zdejší oblasti zapsal velkou měrou. To jsou asi ty hlavní důvody a také cíl programu, proč je nutné děti i ostatní poučit o tom, co to vlastně kláštery byly, kdo zde žil, proč, co bylo jejich hlavním posláním a úkolem, jaký byl jejich přínos a co obnášel život ve středověkém kláštře. Inspirací mi byl program *Monasterium* aneb *Nebojte se klášterů!*,¹⁵⁹ pracovní listy a interaktivní prohlídky Národního muzea v Praze, Dětského muzea v Brně a mnoho dalších publikací, zabývajících se muzejní pedagogikou a zpřístupněním muzeí a památek dětem.

---

¹⁵⁹Monasterium [online]. Dostupné z URL:<<http://monasterium.historickedictvi.com/monasterium/slovnicek/>>[cit. 2013- 03-31].

4.1. PŘÍPRAVA PROGRAMU

Dříve než jsem začala program připravovat, rozhodla jsem se nastudovat několik publikací, z nichž jsem se dozvěděla, jak by podobný program měl vypadat, čeho se vyvarovat a na co se naopak při jeho tvorbě zaměřit.

Úspěšnost a kvalita programu je závislá na dobrém didaktickém naplánování, připravenosti průvodce, pedagoga, i na konkrétních podmínkách – věcných, prostorových, časových a také na aktuální skupině návštěvníků. Průvodce by měl mít vždy připravené zálohové modifikace, varianty programu a jeho průběh neustále korigovat a přizpůsobovat aktuální situaci a reakcím návštěvníků. Jednou z nejdůležitějších podmínek při přípravě programu je stanovení si formy, cílů a metod. Je také dobrý odhad cílové skupiny a jejich předpokládaných schopností, dovedností, zájmů a motivace. Nezbytná je pečlivá příprava prostředí a pomůcek ke zvoleným aktivitám. Nejvyšší předností programu by mělo být podnítit zájem o téma a prohloubit poznání problematiky doplněním výkladu vědecky podloženými informacemi. Vzbudit chuť a potřebu zabývat se tématem dále, vracet se k němu zpět do prostředí, ve kterém se odehrává. Program by měl vždy zaujmout, přimět k přemýšlení a posouvat návštěvníky dále.¹⁶⁰

Snažila jsem se tedy vytvořit takový program, který by měl návštěvníkům nabídnout:

- zajímavý zážitek jak pro žáky, tak také pro pedagogy
- vycházet ze znalostí a životních zkušeností žáků
- přinášet řadu nových i překvapujících podnětů k probuzení zvědavosti a fantazie
- zapojit co možná nejvíce smyslů – pozorování, popisování, dotýkání, pohybování, kreslení a hraní
- vzbuzovat aktivnost, emocionálnost
- zprostředkovat klíčové souvislosti nutné k pochopení daného tématu
- dát možnosti volby činností i cest k poznávání a nacházení odpovědí na navozené otázky
- zajistit příležitosti pro rozhovory a diskuze, které návštěvníkům pomáhají zorientovat se v dané problematice
- vymezit čas pro zpětnou vazbu a kontrolu

---

¹⁶⁰JAGOŠOVÁ, Lucie; JŮVA, Vladimír; MRÁZOVÁ KRAJÍČKOVÁ, Lenka. *Muzejní pedagogika: metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. 1. vyd. Brno, 2010, s. 32; POLÁKOVÁ, Zdena. *Inspiration muzejní pedagogiky*. 1.vyd. Brno: Dětské muzeum - Centrum muzejní pedagogiky, 2010, s. 11.

- vyčlenit příležitost a dostatek času pro individuální zkoumání
- umožnit navázat sociální interakci a spolupráci¹⁶¹

4.1.1. DIDAKTICKÁ STRUKTURA PROGRAMU

Nezbytně jsem se musela zabývat i didaktickou strukturou programu. Vytvořené aktivity by měly sledovat určité základní kroky, díky kterým lze udržet logickou posloupnost, dějovou linku programu a tím i jeho konečné účinnosti.¹⁶² Pokusila jsem se tedy využít metodu kritického myšlení, a to sice tzv. třífázový model učení (E – U – R), který je dobrou pomůckou, jež umožňuje udržet logickou i činnostní strukturu programu.

Struktura programu tak probíhá ve třech fázích:

1. evokace

- úvodní fáze, která má vyvolat zájem o zvolené téma, jeho spojení s dosavadními představami, vědomostmi, zkušenostmi
- jejím účelem je motivace, aktivizace
- pedagog/ průvodce zde získává informace o vědomostní úrovni návštěvníků

2. uvědomění si významu

- hlavní část programu, během které se návštěvníci setkávají s novými informacemi, tyto informace třídí, hodnotí, zařazují do souvislostí, konfrontují je se svými dosavadními znalostmi
- pedagog/průvodce by zde měl navazovat na poznatky z evokační fáze, řídit průběh programu a plánované aktivity, udržovat zájem a pozornost

3. reflexe

- závěrečná, hodnotící fáze, zpětný pohled na danou aktivitu a její úspěšnost
- pomáhá celý program ukončit, usadit
- návštěvníci si tak upevňují nové poznatky, uvědomují si nové znalosti, postoje a dovednosti

---

¹⁶¹JAGOŠOVÁ, L; JŮVA, V; MRÁZOVÁ KRAJÍČKOVÁ, L. *Muzejní pedagogika*, s. 32., POLÁKOVÁ, Z. *Inspiration muzejní pedagogiky*, s. 11.

¹⁶²Tamtéž.

- pedagog/průvodce návštěvníky podporuje různými aktivitami a vhodně kladenými otázkami
- hodnotí se úspěšnost účastníků pomocí bodů, podporou, motivací a krátkým shrnutím celého průběhu
- nemělo by se také zapomínat na to, jak byl úspěšný celý program z hlediska vhodně zvolených metod a formy programu, což provede díky celkové sebereflexi sám průvodce. Závěrečná celková sebereflexe je velmi důležitá při dalším opakování programu, aby se z něj mohly vyčlenit případné nedostatky.¹⁶³

4.2.2. ZVOLENÉ METODY

Aby byl program u návštěvníků úspěšný, musí mít i vhodně zvolené metody. Vybrala jsem ty metody, které mi přišly nejzajímavější a možné v našich podmínkách uskutečnit.

Klasické výukové metody	<ul style="list-style-type: none"> • metody slovní 	<ul style="list-style-type: none"> - vyprávění, vysvětlování, práce s textem, rozhovor
	<ul style="list-style-type: none"> • metody názorně-demonstrační 	<ul style="list-style-type: none"> - předvádění a pozorování, práce s obrazem, instruktáž
	<ul style="list-style-type: none"> • metody dovednostně-praktické 	<ul style="list-style-type: none"> - manipulování, napodobování, experimentování
	<ul style="list-style-type: none"> • metody diskuzní • metody situační • metody řešení 	

¹⁶³JAGOŠOVÁ, L; JŮVA, V; MRÁZOVÁ KRAJÍČKOVÁ, L. *Muzejní pedagogika*, s. 232-233.

Aktivizující metody	problémů <ul style="list-style-type: none"> • metody inscenační • didaktické hry 	
Komplexní výukové metody	<ul style="list-style-type: none"> • skupinová a kooperativní výuka • samostatná práce žáků • kritické myšlení • brainstorming • výuka dramatem 	

4.2.3. OSOBNOST PRŮVODCE

Hlavní a nejdůležitější osobou se stává průvodce, na kterém z velké části stojí úspěšnost celého programu. Nezákladnějším požadavkem je, aby měl dokonale zvládnutou obsahovou stránku programu, potřebné znalosti a informace k dané problematice. Jeho výklad musí být poutavý, přehledný, přizpůsobený dětem. Informace, které bude předkládat, a komunikace s dětmi by měly směřovat od známého k neznámu, měl by umožnit navozovat s dětmi dialog, umožnit komunikaci mezi ním i celou skupinou, díky čemuž aktivizuje jejich pozornost i zvědavost. Průvodce bude se žáky komunikovat jak v přímém kontaktu, tak pomocí doprovodných didaktických materiálů, a to pracovních listů a jiných pomůcek. Práce s dětmi a skupinami by měla průvodce bavit, uspokojovat jeho potřeby a motivovat k další práci.

4.2. DOPROVODNÉ MATERIÁLY K PROGRAMU

4.2.1. PRACOVNÍ LIST PRO PROGRAM „ŽIVOT ZA ZDMI KLÁŠTERA“

Hlavním doprovodným materiálem, se kterým žáci budou pracovat, je pracovní list. Jedná se o tištěný papír, jenž umožní návštěvníkům pracovat samostatně i za pomoci průvodce na různých úkolech. Jeho hlavním smyslem je žáky a celou skupinu aktivizovat, motivovat, měl by usnadnit porozumění výkladu a hlavně slouží jako didaktická podpora pro průvodce i pedagoga v rámci vytvořeného programu. Z didaktického hlediska musí sledovat několik důležitých funkcí. Tou hlavní je funkce poznávací a systematizační, kdy pracovní listy obsahují základní poznatky ze sledované problematiky, určitý návod na způsob jejich poznávání a třídění. Sérií aktivit, úkolů a úloh pomáhají fixovat získané poznatky a umožňují kontrolu správnosti zapamatovaných informací, plní tedy i úlohu upevňovací a kontrolní. Svým obsahem a zpracováním by měly motivovat k vlastnímu pátrání a dalšímu zájmu o téma, plní tedy funkci motivační a sebevzdělávací. S touto úlohou souvisí i funkce koordinační, neboť by pracovní listy měly být promyšlené, úkoly na sebe navazovat, vybízet k dalším krokům. Rozvíjející a výchovná funkce je naplňována skrze didakticky optimálně zvolené způsoby práce a díky funkci orientační pomocí krátkých pokynů a komentářů je umožněna lepší přehlednost.¹⁶⁴ Vytvořit takovýto pracovní list, který by splňoval všechny tyto funkce a kritéria, nebylo vůbec jednoduché. Při tvorbě pracovního listu jsem se snažila především o to, aby neustále sledoval hlavní cíl programu, umožnil se žákovi lépe zorientovat v dané problematice a lépe ji tak pochopit. Celková grafická úpravu listu společně s úkoly je přizpůsobena věkové úrovni této skupiny. Úkoly na sebe navazují, střídá se jejich druh, propojena je práce s textem, prohlídkou, průvodcem i skupinou. Četba listu je rychlá, stručná, přehledná, vyplňování úkolů vyžaduje jen minimum času na psaní, kterým by se jinak žáci velmi zdrželi. Zajímavost a motivace je podpořena především díky bohatým obrazovým materiálům klášterního vybavení, na které pracovní list upozorňuje, a se kterými se žáci osobně setkají, tak také formou hry, kdy budou postupně plněny nejrůznější úkoly, jež by žáky měly vtáhnout do děje. Doufám tedy, že došlo k propojení pracovního listu s prohlídkou, exponáty, průvodcem i žáky navzájem a že vyplněný pracovní list by mohl

---

¹⁶⁴JAGOŠOVÁ, L; JŮVA, V; MRÁZOVÁ KRAJÍČKOVÁ, L. *Muzejní pedagogika*, s. 278-250.

být dalším materiálem pro práci ve škole nebo doma. Jeho finální verze je obsažena v příloze diplomové práce.

4.2.2. PRACOVNÍ LIST PRO BĚŽNÉ NÁVŠTĚVNÍKY KONVENTU

Aby ani běžní dětsí návštěvníci kláštera nebyli ochuzeni o interaktivní prohlídku, připravila jsem pro ně speciální, zjednodušený pracovní list s úkoly, který budou během prohlídky vyplňovat a za jehož úspěšné vyřešení získají symbolický dárek. Tento pracovní list je koncipován stejně jako list pro skupiny, pouze jsou z něho vypuštěny skupinové úkoly a je použita jednodušší forma pro lepší pochopení obsahu, neboť se jim průvodce nebude moci věnovat v takové míře, jako při prohlídce celé skupiny žáků. Závěrečná podoba pracovního listu pro běžné prohlídky je obsažena v příloze v závěru diplomové práce.

4.2.3. OSTATNÍ DOPROVODNÉ DIDAKTICKÉ MATERIÁLY

Mezi další doprovodné didaktické materiály k programu patří samostatné informační listy, které podají jednoduché základní informace o programu. Vytvořen je také písemný průvodce pro učitele a vedoucí s popisem pojmů, jež by děti měly znát ještě před návštěvou kláštera, a také s vysvětlením celého programu a řešením pracovních listů. Dalším neméně důležitým materiálem jsou obrázky, kartičky a jiné pomůcky, se kterými děti budou pracovat během celého programu a které by u nich měly vzbuzovat zájem a aktivitu.

4.2.3.1. Průvodce pro učitele

Popis programu „Život za zdmi kláštera“

Anotace

Žáci na základě svých vlastních zkušeností, vědomostí a dovedností získávají představu o tom, jak se žilo v klášteře. Své poznatky porovnávají s reálným prostředím památkového objektu kláštera Plasy. Pracují s pracovními listy, obrázky, exponáty, díky nimž získávají reálnou představu života mnichů.

Program se soustředí na uspokojování potřeb dětí. Zaměřuje se na podporu učení – objevováním, hrou, zábavou, výkladem, požadavkem „hands – on“, interakcí s věcmi a lidmi. Nabízí kontakt s autentickým kulturním objektem, iniciuje praktické zkušenosti.

Podporuje aktivitu svých návštěvníků. Do středu svého zájmu staví zkoumání, manipulování, experimentování, přemýšlení, samostatné jednání a učení.¹⁶⁵

Program pro klášter Plasy je rozdělen na dvě části. Nejprve bude probíhat komentovaná prohlídka konventní budovy, kde žáci za pomoci pracovního listu budou řešit individuální nebo skupinové úkoly zaměřené především na historii kláštera Plasy. Seznámí se s nejnámějšími opaty, poznají konventní budovu, exponáty, svou pozornost budou muset zaměřit také na fresky. Druhá část programu je situovaná do budovy bývalé klášterní sýpky, kde žáky čeká interaktivní program zaměřený právě na život mnichů uvnitř kláštera. Žáci zde budou pracovat jak v menších skupinách, tak také jako jednotlivci. Zde dojde k bližšímu zkoumání, navázání na již získané vědomosti.

Klíčové pojmy: klášter, konvent, kostel, sýpka, prelatura, opat, mnich, řehole, refektář, kapitula, ora et labora, freska, cisterciáci

Cílová skupina: Program je vytvořený především pro skupiny žáků ve věku 10 – 13 let, což odpovídá 4. – 5. třídě ZŠ. Předpokládám, že bude využíván i letními dětskými tábory, domovy dětí a mládeže, dětskými domovy, školy v přírodě a jinými skupinami.

Minimální časová dotace: 45 – 50 minut (konvent) + 15 minut (přestávka) + 45 minut (sýpka)

Rozvoj klíčových kompetencí: k učení, řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské, pracovní

Vazba na vzdělávací obsah vybraných oborů (RVP ZP)

Vzdělávací obor	Očekávané výstupy <i>Žáci</i>	Učivo
Člověk a jeho svět	<ul style="list-style-type: none"> - pracují s časovými údaji a využívají zjištěných údajů k pochopení vztahů mezi různými ději - využívají památkového objektu jako informačního zdroje pro pochopení minulosti - rozeznávají současné a minulé a orientují se v nich - srovnávají a hodnotí způsob života a práce našich předků na našem území v minulosti a současnosti 	<ul style="list-style-type: none"> - orientace v čase - současnost a minulost v našem životě - kulturní památky

¹⁶⁵JAGOŠOVÁ, L; JŮVA, V; MRÁZOVÁ KRAJÍČKOVÁ, L. *Muzejní pedagogika*, s. 32.

	- pracují s plánem a půdorysem	
Matematika	<ul style="list-style-type: none"> - provádějí písemné početní operace v oboru přirozených čísel - užívají lineární uspořádání; zobrazují číslo na číselné ose - řeší úlohy, ve kterých aplikují osvojené početní operace v celém oboru přirozených čísel - orientují se v čase 	<ul style="list-style-type: none"> - obor přirozených čísel - číselná osa
Český jazyk a literatura	- reprodukují obsah přiměřeně složitě sdělení a zapamatuje si z něj podstatná fakta	<ul style="list-style-type: none"> - naslouchání - mluvený projev

Seznam pojmů

Kláster – uzavřený komplex budov (z lat. claustrum = ohrazené, uzavřené místo) mužského nebo ženského řádu. Jeho jádro tvoří kostel, vedle něj se nalézá konvent, dále hospodářské a provozní budovy. Celý komplex budov je obehnán zdí.

Konvent – obytná budova mnichů v klášteře, většinou čtvercového půdorysu, obsahuje základní místnosti jako: křížová chodba, kapitulní síň, dormitář, refektář atd.

Kapitulní síň – hlavní místnost v konventu, prostor pro každodenní setkávání mnichů, konání nejdůležitějších obřadů – pohřby, volba nového opata, přijímání noviců

Dormitář – ložnice mnichů

Refektář – společná jídelna mnichů

Kostel – sakrální stavba, která slouží křesťanům k bohoslužbě

Prelatura – jedna z budov kláštera, kde sídlí opat

Opat – hlavní představený kláštera, nejvyšší ze všech mnichů

Mnich – příslušník řádu; člověk, který se rozhodne žít v klášteře, složí sliby chudoby, čistoty a poslušnosti

Cisterciáci – příslušníci cisterciáckého řádu; mnišského řádu založeného roku 1098 v Cîteaux (Francie), řídí se řeholí sv. Benedikta, nosí bílý hábit s černým škapulířem a černým páskem

Freska – druh nástěnné malby, provádí se na vlhkou omítku, velmi oblíbená v době baroka

Řehole – souhrn pravidel, jimiž se řídí činnost řádu a život jeho členů

Ora et labora – modli se a pracuj, hlavní heslo cisterciáků¹⁶⁶

4.3. PODROBNÝ POPIS PROGRAMU PRO PRŮVODCE

4.3.1. PRVNÍ ČÁST PROGRAMU – KOMENTOVANÁ PROHLÍDKA KONVENTNÍ BUDOVY

Pomůcky: pracovní list, psací potřeba, obrázky, skupinové úkoly v ruličkách, závěrečný dopis, kutny s opaskem

V této části jsou popsány jednotlivé individuální a skupinové úkoly. K popisu je vždy ukázka, jak konkrétní úkol vypadá v pracovním listu.

1. Úvod, motivace, seznámení s programem

V přizemí konventu vtáhne průvodce skupinu do děje tím, že je uvítá jako pracovník kláštera, jenž byl povolán, aby vybral nové mnichy pro tento objekt, který se bude znovu otevírat. „*Vítám vás v bývalém cisterciáckém klášteře v Plasích. Moje jméno je Andrea a jsem pracovník zdejšího kláštera, jenž byl povolán, aby vybral nové mnichy pro tento objekt, který se bude znovu otevírat. Protože jsem se dozvěděla, že dnes mají klášter přijet navštívit mladí šlechtici a šlechtičny, a to vy, kteří byste se pro toto poslání nejvíce hodili, rozhodla jsem se vás trochu vyzkoušet. Abyste se mohli stát mnichem, musíte prokázat své schopnosti a dovednosti, jež budu během naší prohlídky prověřovat jak s pomocí pracovního listu, který každý máte, tak také bez něj. Budou vás čekat dva typy úkolů (individuální a skupinový), jejichž splněním získáte body, které budou symbolizovat lepiky s hadem. Úkol pro jednotlivce, celkem vás čekají čtyři, poznáte na pracovním listu tak, že je označený obrázkem hada. Dva z nich jsou složeny ze dvou částí a každý z vás za něj může získat celkem dva body. Zbylé úkoly jsou hodnoceny po bodu. Maximálně jich každý může získat 6. Abyste se mohli stát mnichem zde v klášteře, je potřeba získat nejméně 3 body. Důležité také je připomenout si pravidla, která se během plnění úkolů musí dodržovat. Bod za individuální úkol získá vždy 10 nejrychlejších z vás, doporučuji pracovat samostatně a podle sebe. Ne na všechny úkoly budu upozorňovat. Nápomocný se vám stává pracovní list, kam si je budete postupně zaznamenávat sami během celé prohlídky. Je tedy důležité, abyste byli velice pozorní a všímaví. Nehodnotí se ovšem jen každý z vás, ale i*

---

¹⁶⁶ Monasterium [online]. Dostupné z

URL:<<http://monasterium.historickedeductvi.com/monasterium/slovnicek/>>[cit. 2013- 03-31]; SPRÁVA KLÁŠTERA PLASY, *Průvodcovský text*

celá skupina dohromady, neboť klášter fungoval jako celek. Pro skupinu jsou připraveny speciální úkoly, označené v pracovním listu mincí. Na ten vás předem upozorním, neboť ho budete muset nejprve nalézt. Skupinový úkol řešíte dohromady. Bylo by dobré, aby se všichni zúčastnili a zapojili. Pokud bude skupina při řešení úkolu úspěšná, získá další indicie, které ji povedou dále, ale o tom až později. Přeji vám hodně štěstí při řešení a doufám, že se novými mnichy stanete všichni, kteří zde dnes jste. Nyní se vydáme po schodech do prvního patra této budovy, kde začneme s prohlídkou.“

2. První patro – křížová chodba

Pomocí obrazu Vladislavův sen, který visí na stěně, bude dětem na základě pověsti vysvětleno založení tohoto kláštera. Průvodce se zaměří především na takové otázky, díky nimž zjistí, jaké informace děti o klášterech mají. Otázky zde budou otevřené, zatím nebude říkat, jestli měly děti pravdu nebo ne. To se budou postupně dozvídat během prohlídky. Prvotní seznámení by žáci měli získat ve škole, kdy je pro učitele připravený seznam pojmů, co by děti měly znát.

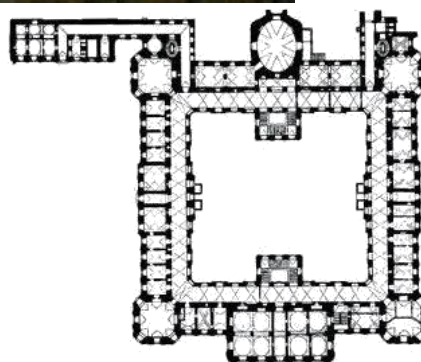
Pokládané otázky: *„Co to byl klášter? Kdo zde žil? Proč zde žil? Kdo byl jejich hlavním představitelem? Co bylo jejich hlavním úkolem a posláním? Jak si myslíte, že vypadal život obyčejného mnicha, který zde žil?“*

3. Hovorna – Jižní rondel

Zodpovězení předešlých otázek: *„Co to byl klášter? Z jakých budov se skládal? Proč se skládal z tolika budov?“* Průvodce popíše budovy a vysvětlí, k čemu sloužily.

Zde se začne pracovat s pracovním listem, který má každý žák vlastní. Průvodce má u sebe sadu obrázků místností z konventu, žáci podle nich určují, o jaké prostory se jedná, a zaznamenávají si je do plánu. Do půdorysu konventu si také začnou zakreslovat naši postupnou cestu budovou, což umožní lepší orientaci v objektu.

1. K MALÝM OBRÁZKŮM¹⁶⁷ NAPIŠ, O JAKOU MÍSTNOST SE JEDNÁ. POTÉ PŘIŘAĎ JEJÍ ČÍSLO DO PLÁNU¹⁶⁸ PODLE TOHO, KDE PŘESNĚ SE V KONVENTU NACHÁZÍ. DO PŮDORYSU¹⁶⁹ ZAKRESLI NAŠÍ CESTU KONVENTEM.

1.

2.

¹⁶⁷Kresby. Monasterium aneb Nebojte se klášterů! [online]. Dostupné z:

<http://monasterium.historickedictvi.com/monasterium/ke-stazeni/> [cit. 2013-03-11]

¹⁶⁸Letecký pohled na klášterní areál. Oficiální stránky města Plasy [online]. Dostupné z

URL:<http://www.plasy.cz/data/header/footer/header_images/slideshow1.jpg> [cit. 2013-03-11].

¹⁶⁹Půdorys konventu. Aktivní život [online]. Dostupné z URL:

<http://www.aktivnizivot.cz/picture/clanky/zamky/pudorys_plasy.jpg> [cit. 2013-03-11].

3.

4.

5.

6.

Individuální úkol – značen obrázkem hada¹⁷⁰ (v křížové chodbě)

„Podívejte se na fresku uprostřed křížové chodby. Koho na ní můžete vidět? Dokážete je popsat? Jakou činnost vykonávají? Vaším prvním úkolem je spočítat, kolik různých druhů nástrojů se na fresce nachází, nástroje pojmenovat a číslo si zapamatovat.“

NA FRESCE, KDE MNIŠI PRACUJÍ, SPOČÍTEJ, KOLIK SE TAM NACHÁZÍ PRACOVNÍCH NÁSTROJŮ A POJMENUJ JE. ČÍSLO SI ZAPAMATUJ.

Správné řešení:

2 druhy nástrojů – srp, hrábě

4. Kaple sv. Bernarda

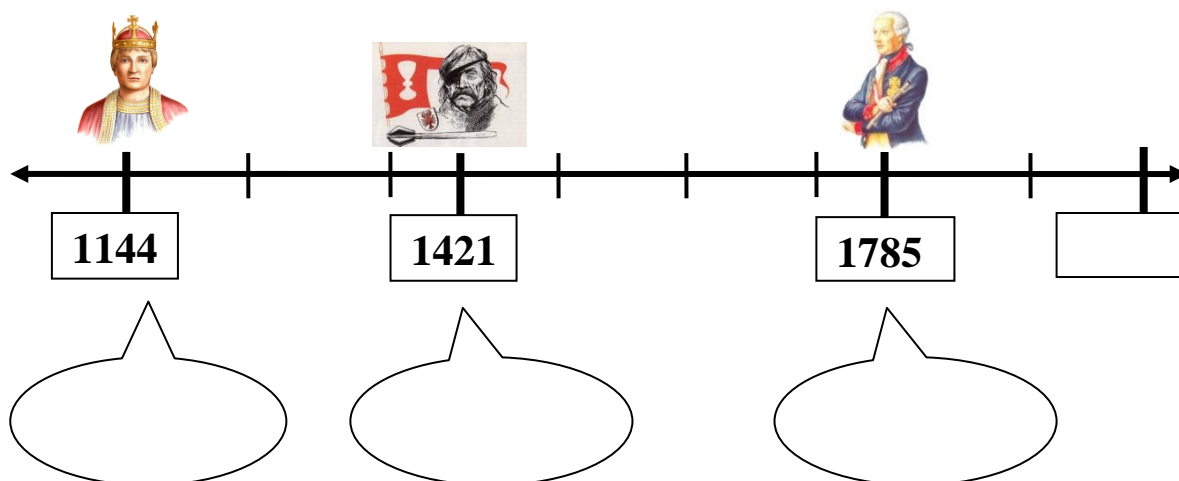
Žáci se dozví, kde se právě nacházejí, vypracují zde některé úkoly z pracovního listu.

„K čemu si myslíte, že tato místnost sloužila? Co se zde mohlo odehrávat? Podívejte se na druhou stranu pracovního listu, máte na něm zobrazenou časovou osu. Můžete do ní něco doplnit? Dozvěděli jste se už potřebné informace?“

---

¹⁷⁰Had. Hana Homolková – mistr různých druhů reiki a energií[online]. Dostupné z URL: <<http://www.homolkova.cz/Had.JPG>>[cit. 2013-03-25].

2. NA ČASOVÉ OSE JSOU LETOPOČTY TÝKAJÍCÍ SE KLÁŠTERA. NAPIŠ K NIM, CO VÝZNAMNÉHO SE STALO ZA UDÁLOST. POMOCI TI MOHOU PORTRÉTY OSOB (Vladislav II.,¹⁷¹ Jan Žižka,¹⁷² Josef II.¹⁷³). POSLEDNÍ ROK JE TEN, VE KTERÉM SE NACHÁZÍME V SOUČASNOSTI (*NAPIŠ HO*).

Individuální úkol (v kapli sv. Bernarda)

VYPOČÍTEJ, KOLIK LET UŽ UPLYNULO OD ZRUŠENÍ KLÁŠTERA.

$\underline{\hspace{2cm}} - \underline{\hspace{2cm}} = \underline{\hspace{2cm}}$
--

Správné řešení:

$$2013 - 1144 = 867 \text{ let}$$

Individuální úkol (v kapli sv. Bernarda)

„Vaším dalším úkolem je nalézt zde fresku s Pannou Marií. Tu jste již viděli na předchozích, má červené šaty a modrý plášť. Až fresku najdete, vyhledejte na ní erb opata Evžena Tytla. Jak erb vypadá, si zapamatujte nebo zakreslete do pracovního listu. Bude se vám ještě hodit.“

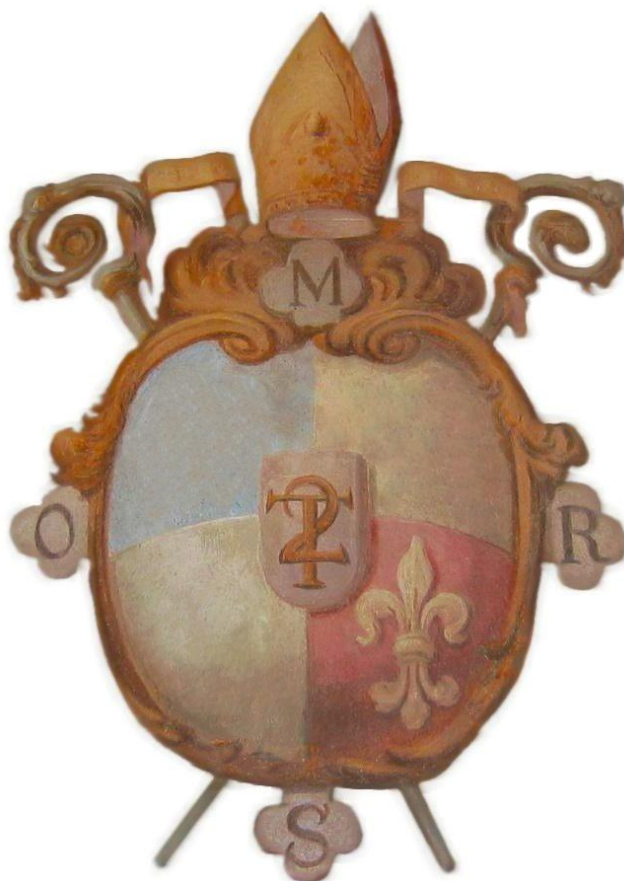
¹⁷¹Vladislav II. Panovníci Evropy[online]. Dostupné z URL: < <http://www.panovnici-evropy.estranky.cz/img/tiny/36.jpg> > [cit. 2013-03-11].

¹⁷²Jan Žižka. Výukový web Marka Šimoňáka[online]. Dostupné z URL: < http://simonak.eu/images/obrazky_ostatni_strany/h_k/3_25_2.jpg > [cit. 2013-04-6].

¹⁷³Josef II. Panovníci českých zemí[online]. Dostupné z URL: < http://nd01.jxs.cz/194/365/7952e9e39e_40757916_o2.jpg > [cit. 2013-04-6].

3. V KAPLI SVATÉHO BERNARDA SE PODÍVEJ NA FRESKU S PANNOU MARIÍ. NALEZNI NA NÍ ERB OPATA EVŽENA TYTTLA.¹⁷⁴ ERB SI ZAKRESLI. BUDE SE TI JEŠTĚ HODIT.

Žákům zde bude vysvětlen skupinový úkol.

„Skupinový úkol řeší celá skupina společně, v pracovním listu je označen mincí,¹⁷⁵ na které je zobrazen kostel Nanebevzetí Panny Marie. Nejprve musíte úkol najít, poté si přečtete, co máte splnit. Pokud bude úkol správně vyřešený, získáte jedno písmeno. Celkem můžete získat písmena čtyři. Z nich na konci složíte slovo, které vás povede dál.“

---

¹⁷⁴Erb opata Evžena Tyttla. Archiv autorky. 2013.[cit. 2013-03-11].

¹⁷⁵Mince. Archiv autorky. 2013.[cit. 2013-03-11].

Skupinový úkol (křížová chodba – úkol schovaný na jednom z oken)

„Už víte, ve kterém roce byl klášter zrušen. Pokud od tohoto letopočtu odečtete číslo, jež má ve znaku opat Evžen Tyttl, získáte rok, v němž byla vytvořena freska, kterou máte najít. Fresku naleznete právě podle tohoto letopočtu. Až ji najdete, společně zjistěte, jaké znamení patřilo opatu, který ji nechal vytvořit. Skupina si zvolí zástupce, jež vytvoří znak pomocí modelíny a donese zpět.“

Správné řešení:

$1785 - 2 = 1783$, znak opata Celestina Wernera je 2C.

Za splnění úkolu získají písmeno **Í**.

5. Vodní systém

Průvodce se dětem pokusí vysvětlit vodní systém na základě obrázku půdorysu, který mají na pracovním listu a s pomocí názorných pomůcek (dřevo, vrták, aj.)

6. Kapitulní síň

Průvodce podá základní informace o místnosti. Klade otázky: „K čemu místnost sloužila? Co se zde odehrávalo? Co je vztyčené na kopuli? Co můžete vidět na stojanu vepředu?“

Individuální úkol (v kapitulní síni)

„Za tento úkol může každý získat dva body. Úkolem je spočítat všechny sedící mnichy na této fresce. Od tohoto čísla odečtete to, které jste si měli zapamatovat a jež udávalo, kolik různých druhů nástrojů se na fresce nachází.“

NA FRESCE V KAPITULNÍ SÍNI SPOČÍTEJ VŠECHNY SEDÍCÍ MNICHY. OD TOHOTO ČÍSLA ODEČTI ČÍSLO, KTERÉ JSI ZÍSKAL SPOČÍTÁNÍM VŠECH DRUHŮ NÁSTROJŮ NA FRESCE.

-        =

Správné řešení:

počet sedících mnichů (12), počet nástrojů (2) = $12 - 2 = 10$

7. Knihovní sál

Žáci do pracovního listu za pomoci obrazů doplňují jména plaských opatů na lipovém stromě. Společně si s průvodcem popíší nejvýznamnější opaty, jejich hlavní zásluhy, oblečení, které nosili.

5. STROM¹⁷⁶ ZNÁZORNŮJE RODOKMEN PLASKÝCH OPATŮ.¹⁷⁷ DOPLŇENÍM CHYBĚJÍCÍCH PÍSMEN ZÍSKÁŠ JEJICH CELÁ JMÉNA. POMOCI TI MOHOU OBRAZY V KNIHOVNĚ.

F . . T . NA . . S

RD . . N

UG . N . . S

CAE . . . TI . . S

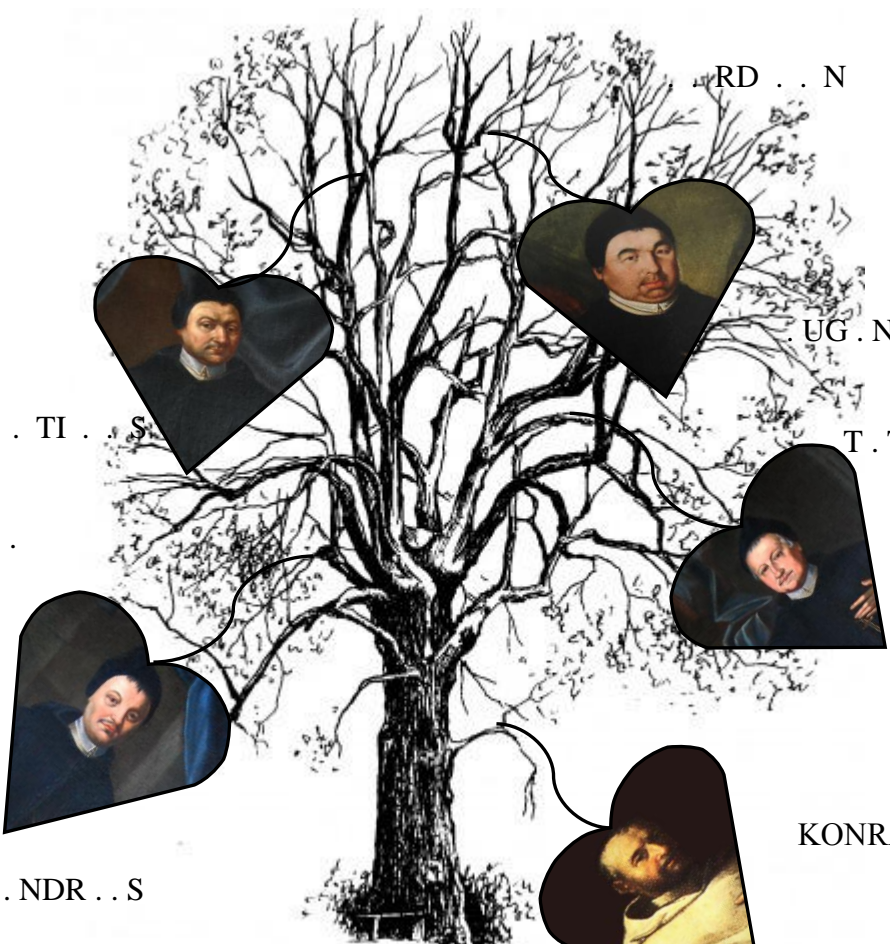
T . T . .

. T . .

. NDR . . S

KONRÁD

. . O . . R

¹⁷⁶Strom. Oficiální stránky obce Dolní Moravice. [online]. [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://www.obecdolnimoravice.estranky.cz/img/picture/58/strom-10.gif>

¹⁷⁷Portréty opatů. Archiv autorky. 2013.[cit. 2013-03-11].

Skupinový úkol (v knihovně, úkol schovaný u jedné ze skříní)

„Podívejte se na fresku v knihovním sále. Vaším úkolem je nalézt 4 latinská slova.

Tyto slova si zapište a vymyslete, co znamenají.“

Správné řešení:

MEDICA – LÉKAŘSTVÍ

PHILOSOPHIA – FILOZOFIE

THEOLOGIA – TEOLOGIE

JUS. – PRÁVO

Všechno to jsou názvy vědních disciplín. Podle nápisů byly v knihovně roztríděné knihy. Za správné vyřešení získají písmeno **Č**.

8. Pracovna opat

Průvodce upozorní na některé předměty, které mohl opat potřebovat (hodiny, tabatěrka, obraz opata Evžena Tyttla) a obraz posledního opata Celestina Wenera. Na něm je soupis jmen všech mnichů, kteří za doby jeho působení v konventu žili. Bylo jich zde maximálně 60. Otázka pro děti: *„Proč si myslíte, že jich zde žilo tak málo? Jaký to mělo důvod?“*

9. Čítárna

Skupinový úkol (úkol schovaný za jedním z obrazů)

„Tvor, který je v názvu města Plasy, je také vztyčen na kopuli kapitulní síně. Najdete ho i zde na jednom z obrazů. Obraz vyhledejte a pojmenujte osoby, které jsou na něm vyobrazené.“

Správné řešení:

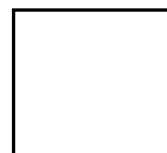
Hledaným tvorem je had. Na obraze se nachází Adam a Eva u stromu poznání společně s Bohem.

Za správné vyřešení získají písmeno **L**.

Individuální úkol (v křížové chodbě)

„Když vyjdete ze dveří čítárny, uvidíte nad sebou fresku. Naleznete na ní erb papeže. Porovnejte ho s erbem opata Evžena Tyttla, který jste si zaznamenali a do připraveného čtverce zakreslete jeden symbol, kterým se erby liší.“

KDYŽ VYJDEŠ ZE DVEŘÍ ČÍTÁRNY, UVIDÍŠ NAD SEBOU FRESKU. NAJDI NA NÍ ERB PAPEŽE. POROVNEJ HO S ERBEM OPATA EVŽENA TYTTLA, KTERÝ SIS ZAKRESLIL A DO PŘIPRAVENÉHO ČTVERCE NAKRESLI, JAKÝM SYMBOLEM SE ERBY LIŠÍ.

Správné řešení:

Erbu papeže na fresce chybí hvězda, kterou má v erbu opat Evžen Tyttl.

10. Zimní refektář

Skupinový úkol (úkol schovaný u sochy sv. Luitgardy)

„Voda je pro klášter a především pro budovu konventu nezbytně důležitá. Bez ní by se stavba zřítla. Mniši zde pro případ velkého sucha, měli nalévací otvor, kam by vodu do podloží dolévali ručně. Vy si nyní vyzkoušíte, jaké by to mohlo být. Vaším úkolem bude naplnit tento odměrný válec, na jehož dně se nachází dřívko s posledním chybějícím písmenem. Písmeno získáte až tehdy, když bude celý válec naplněn vodou. Vaše skupina musí udělat dlouhého hada k zrcadlu, z něj postupně nabírat vodu a posílat si ji pomocí víčka. Není zde důležitá rychlost, ale přesnost. Nesmí ani kapka vody spadnout na zem.“

Správné řešení:

Naplněním válce vodou dostanou písmeno **K**.

Ze získaných písmen složí slovo **KLÍČ**. Jejich dalším úkolem je klíč najít.

Indicie

„Klíč leží v jednom z předmětů, jehož obrázek máte v pracovním listu. Tento předmět je v místnosti, kde se právě nacházíme, a vaším úkolem je ho nalézt. Hledající předmět je dřevěný, může se otáčet a původně sloužil k tomu, že se do něj dávalo jídlo. Najděte ho.“

Až děti naleznou klíč, mají splněnou první část programu. V této místnosti se také vyhodnotí poslední individuální úkol, ve kterém měly zapsat, kde přesně se setkaly s předměty z pracovního listu.

4. TYTO PŘEDMĚTY (cep¹⁷⁸, ostatní předměty¹⁷⁹) POUŽÍVALI MNIŠI, KDYŽ ZDE ŽILI. DOKÁŽEŠ POZNAT, CO TO JE A K ČEMU TO SLOUŽÍ? (ZAPIŠ DO LEVÉ ČÁSTI TABULKY.)

¹⁷⁸ Cep. Obchůdek pro chalupáře. [online]. [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: http://www.prochalupare.cz/fotky23311/fotos/_vyrn_177cep.jpg

¹⁷⁹Předměty z konventu. Archiv autorky. 2013.[cit. 2013-03-11].

NĚKTERÉ PŘEDMĚTY BĚHEM PROHLÍDKY UVIDÍŠ. (ZAPIŠ SI DO PRAVÉ ČÁSTI TABULKY, KDE PŘESNĚ BYLY). V POSLEDNÍ MÍSTNOSTI NAŠÍ PROHLÍDKY SE DOZVÍŠ ŘEŠENÍ.

Správné řešení:

cep – freska, knížka – knihovna, turniket – zimní refektář (jídlna), stojan – kapitulní síň, hodiny – pracovna opata, brk – pracovna opata – na obraze

Po úspěšném nalezení klíče a splnění všech úkolů přijmou děti kutnu a opasek a stávají se mnichy na jeden den.

Průvodce nové mnichy varuje. „*Pokud byste se nechovali jako správný mnich, může vás postihnout krutý trest. Dostali byste výprask, drželi půst, nebo byli dáni do vězení za touto zdí, kam byste byli přivázáni na žebřík, dáni do hluboké šachty se studenou vodou a zaklopeni mříží. Nemusíte se bát, dnes už by k takovým trestům nedocházelo, ale dříve to bylo opravdu běžné a mniši takto trestáni byli.*“

„*Místnost, ve které se právě nacházíme, původně sloužila jako jídelna. Vy, jako správní mniši, se zde také najíte. Při jídle si mniši předčítali z Řehole sv. Benedikta. Tu si my číst nebudeme, ale přečteme si, co se bude odehrávat dál. Při čtení, jídle i práci však mniši nesměli mluvit, což už víte. My se o to tedy také pokusíme.*“

Skupina si vybere jedno člena, který bude předčítat. „*Nyní jste se stali mnichy, ale pouze na jeden den. Během dalšího programu blíže poznáte život mnichů a můžete si ještě rozmyslet, zda byste se chtěli stát mnichem do konce svého života a zůstat zde v klášteře či*

nikoliv. V minulosti se to tak také odehrávalo. Novici (mladí mniši) splnili nejprve roční sliby. Během jednoho roku měli poznat život v klášteře a poté se až rozhodnout, zda splní sliby věčné a stanou se mnichem do konce života.

A co bude následovat dál. Po svačině tady v jídelně budete mít 15 minut přestávku. Můžete si dojít na záchod, koupit si suvenýry v pokladně, nebo jít ven před budovu konventu. Potom se přesuneme do jiné budovy, která se nachází zde v bývalém klášterním areálu. Od ní jste získali klíč a právě tam bude mířit naše další cesta, kde se blíže seznámíte se životem mnichů. Budovu, do které máme jít, poznáte podle toho, že má velkou věž s hodinami. Pracovní listy si vezměte s sebou, můžete je ještě potřebovat.“

4.3.2. DRUHÁ ČÁST PROGRAMU – INTERAKTIVNÍ PROGRAM V SÝPCE

Splněním posledního skupinového úkolu žáci získali klíč, který po pauze využijí k odemknutí dveří od sýpky, kde na ně čeká interaktivní program zaměřený na bližší poznání života mnichů v klášteře. Žáci zde stráví přibližně 45 minut, během kterých ve skupinách i jako jednotlivci budou plnit různé úkoly zaměřené na život mnichů. Nejprve se splní úkoly skupinové, jejich skončením se děti budou moci pohybovat samostatně po centru, ve kterém se nacházejí jednotlivá stanoviště s připravenými úkoly. Průvodce zde slouží pouze jako pomocník, kontrolor, poradce.

Rozdělení žáků do skupin proběhne formou vylosování si lístečků s různými obrázky z kláštera. Společné obrázky dají dohromady skupiny (růže, lilie, had, 2T, hvězda, lipový list). Celkem jsou připravené 3 skupinové úkoly, které nejsou hodnoceny body. Nejde už o soutěž, ale bližší poznání života mnichů.

Popis skupinových úkolů

1. Práce s mapou a obrázky

V sýpce bude připravená velká kreslená mapa kláštera se všemi budovami. Průvodce s dětmi rozebere, co všechno klášter potřeboval, aby mohl být soběstačný a fungoval. Popíší si budovy a přiřadí si k nim jednotlivé názvy. Pojmy (konvent, kostel, sýpka, prelatura, hospodářské budovy, mlýn, pila, pivovar, sýpka, sádky, pekárna, les, pole, rybník, zahrady) budou na suchých zipech, aby je bylo možné na mapu připevnit.

Skupinový úkol

Děti mají obrázky těchto pojmů a mají je ve skupinách správně složit.

Dřevo – stůl – pila

chmel – pivo – pivovar

kráva – sýr – stáje

mouka – chleba – pekárna

květ lípy – lék na kašel – lékárna

len – látka – sýpka

„Kláster je soběstačný, což znamená, že si všechno vyrábí sám. Přiřadte, jaký materiál a výrobek k sobě patří a kde se nachází.“

Následně se s celou skupinou rozebere, jak vypadá celý proces výroby chleba. Otázka do skupin. *„Co se všechno musí udělat předtím, než si mohl dát mnich chleba, anebo než si ho můžeme koupit my dnes v obchodě? Pomoci vám mohou předchozí obrázky.“*

2. Den mnicha

Průvodce se děti ptá, jak si představují život mnicha v klášteře.

„Co si myslíte, že mnich celý den dělal? Co bylo vlastně jeho hlavním úkolem?“

Skupinový úkol

Každá skupina dostane rozstříhaný kruh, na kterém je zobrazen běžný den mnicha v klášteře. Jejich úkolem bude kruh složit tak, jak přesně den probíhal. Na závěr úkolu rozbor toho, co děti nejvíce zaujalo, překvapilo. *„Jak jste si představovali život mnicha předtím, než jste šli dnes na prohlídku? Co všechno byla konkrétně práce mnicha? Kolikrát denně jedl? Mniši spolu směli mluvit pouze jednu hodinu denně. Dokážete z kruhu vyčíst, kde pro to měli vyčleněný čas? Kolik hodin jim zabralo modlení?“*

3. Osobnosti

Děti se v konventu seznámily s několika významnými osobnostmi, které se zapsaly do historie kláštera a řádu. Jejich další úkol bude zaměřen právě na ně.

Skupinový úkol

„Na prohlídce jste se seznámili s některými významnými osobnostmi, které se zapsaly do historie kláštera i řádu. Nyní se jeden z každé skupiny stane právě touto osobností. Skupina si vylosuje papír s obrázkem osoby, jež se jeden ze členů stane, a krátký text, ze

kterého se něco o dané osobě dozví. Úkolem bude vybrat nejvhodnějšího člena ze skupiny, aby tuto osobu představoval a pantomimicky předvedl. Ostatní ho obléknou do kostýmu přesně podle obrázku. Veškeré kostýmy, rekvizity a další předměty máte v připravené krabici. Až budou všechny skupiny hotové, zahrajeme si hru „Hádej, kdo jsem“. Každá osobnost se nejdříve pantomimou představí ostatním skupinám. Poté se skupiny budou ptát členů hádané osobnosti na otázky, díky nimž zjistí, o jakou postavu se jedná. Na tyto otázky se může odpovídat pouze ANO, NE. Například: Byl jsi opatem plaského kláštera? “

<u>Osobnost</u>	<u>Rekvizity</u>
<i>Vladislav II.</i>	koruna, plášť, zakládací listina, meč
<i>Jan Blažej Santini</i>	hábit, plán kláštera, kružítko, metr
<i>Evžen Tyttl</i>	kutna, čepice, kříž, prsten, berla
<i>Panna Marie</i>	červené šaty, modrý plášť, kříž, svatozář, Ježíšek
<i>Jan Žižka</i>	čepice, palcát, páska na oko, štít s kalichem
<i>Josef II.</i>	paruka, šerpa, kalhoty s kabátem, listina zrušení kláštera
<i>(Lukáš Martin Gottlieb)</i>	kutna, váhy, lékovka, herbář

„Vymysleli byste ještě další osobnost, se kterou jste se dnes seznámili? Jak byste ji popsali?“

STANOVIŠTĚ

Stanoviště č. 1. – Skládání konventu

„Tvým úkolem je složit budovu konventu z rozřezaných dřevěných částí.“ (Děti zde mají k dispozici tři různé druhy dřeva.)

Stanoviště č. 2. – Skládání fresek

„Na magnetické tabuli najdeš rozstříhané fresky, které jsi už dnes viděl v konventu. Pokus se fresky složit jako puzzle a vzpomeň si, kde přesně jsi je viděl.“

Stanoviště č. 3. – Klášterní kronika

„Zde si můžeš přečíst záznam z klášterní kroniky, ve které si mnich stěžuje na to, že se mu nepovedl uvařit dobrý oběd.“

„Dnes jsem svým bratrům připravil k snídani obesnou kaši. Vařil jsem ji jako vždy. Do mléka jsem dal obesné bločky, vařil je, nechal odstát a pak přidal jablka, med a skořici. Přesto mnichům kaše nechutnala. Čím to jen mohlo být? Nezapomněl jsem do ní něco přidat?“

„Přijdeš na to, co v receptu chybělo a proč kaše mnichům nechutnala? Pomoci ti může pohádka „Byl jednou jeden král“. Pokud chceš, můžeš si recept na ovesnou kaši opsat pomocí brka jako tehdy mnich a zkusit si ji doma uvařit s maminkou.“

Stanoviště č. 4. – Den mnicha

„Zde si můžeš přečíst časově rozepsaný den mnicha v klášteře. K daným časům připiš, co přesně v ten čas děláš ty. Oba denní rozvrhy porovnej a spočítej, kolik volného času a odpočinku máš ty a kolik ho měl mnich.“

Denní rozvrh mnicha ve středověkém klášteře¹⁸⁰

<u>Den mnicha</u>		<u>Tvůj den</u>	
<i>čas</i>	činnost	<i>čas</i>	činnost
1:45	budíček		
2:00 – 3:00	noční bdění v kostele (vigilie)		
3:00 – 3:15	první modlitby v kostele (laudes)		
3:15 – 4:00	ranní mše		
4:15 – 4:40	kapitula		
4:40 – 5:00	další modlení v kostele (primy)		
5:00 – 7:45	práce		
7:45 – 8:00	další modlitby (tercie)		
8:00 – 8:50	konventní mše		
8:50 – 10:00	čtení náboženských textů, studium		
10:40 – 11:00	zpěv náboženských písní v kostele (sexty)		
11:00 – 11:30	oběd		
11:30 – 14:00	odpočinek		
14:00 – 14:30	modlitby (nony)		
14:30 – 18:00	práce		

¹⁸⁰SOUTNER, O; HUBKA, P. *Osm a půl století, díl I.*, s. 72; Monasterium aneb Nebojte se klášterů! [online]. Dostupné z URL: <<http://monasterium.historickedeductvi.com>> [cit. 2013-03-11].

18:00 – 18:45	večerní bohoslužba (nešpory)		
18:45 – 19:15	večeře		
19:15 – 20:00	poslední modlitby (kompletář)		
20:00 – 1:45	spánek		

Stanoviště č. 5. – Obleč si svého mnicha

„Zde si můžeš vystříhnout mnicha s částmi jeho oblečení. Mnicha si také můžeš vybarvit.“

Závěr

V závěru dojde k vyhodnocení celého programu. V kruhu získá každý příležitost říci, co ho na celém dni nejvíce zaujalo a překvapilo, jaké pocity a prožitky v klášteře měl. Poté se bude moci každý sám za sebe rozhodnout, zda by se mnichem stal, či nikoliv. Svoje rozhodnutí zaznamenají na připravený papír, který bude viset v sýpce a do kterého se budou všechny skupiny, které program navštívily, zapisovat.

ZÁVĚR

Kláster Plasy nepatří mezi hojně navštěvované památky západních Čech. Dle mých zkušeností je to dáno hlavně tím, že vnější podoba celého komplexu nepůsobí příliš reprezentativně a bohužel libivá fasáda je pro běžné návštěvníky více důležitá než to, co může budova nabídnout zevnitř. Změnit pohled na vnímání této stavby jsem se rozhodla pomocí speciálního edukativního programu pro žáky 1. stupně ZŠ. Vytvoření kompletního programu nebylo zrovna lehkým úkolem, jak jsem se zpočátku domnívala. Zaprvé jsem musela přihlížet k finančním možnostem kláštera, díky kterým jsem byla značně omezena a nemohla tak plně pustit uzdu své fantazii. Ohled jsem musela brát také na to, aby byl program vytvořený správně po didaktické stránce, naplňoval klíčové kompetence i očekávané výstupy, které jsou obsažené v RVP ZV. Zda se nám podařilo vytvořit program, který obsahuje všechny tyto složky a bude zároveň pro žáky zábavný a motivující, ukáže až jeho samotná realizace, na které bych se velice ráda podílela. Díky ní si budu moci vymyšlené úkoly s žáky sama vyzkoušet a objektivně zhodnotit, co se vytvořit podařilo a naopak, na čem by ještě chtělo zapracovat, co lépe přizpůsobit žákům i samotnému prostředí, ve kterém se program bude uskutečňovat. Domnívám se, že jsme zdaleka nevyčerпали všechny možnosti a nápady, které by v programu mohly být zahrnuty. Jedná se spíše o nástin toho, jak by mohl edukativní program vypadat, kam směřovat naši aktivitu při práci s žáky. Naším hlavním cílem je přiblížit život mnichů v klášteře i budovy areálu samotné, pochopení souvislostí a vztahů mezi jednotlivými pojmy a událostmi. Zaměřit svoje působení na tuto věkovou kategorii žáků považuji za velmi vhodné. Právě u nich se dá ještě vzbudit zájem o historii, úctu k památkám a minulosti a díky tomu vychovávat novou generaci jedinců, kteří si jich budou vážit více než my nebo naši předci. Doufám tedy, že tato snaha nezůstane pouze teorií na papíru, ale stane se skutečností, na které jsem se mohla ráda podílet a která snad přinese očekávané výsledky v podobě nadšeně se vracejících žáků i s jejich rodiči.

RESUMÉ

In meiner Diplomarbeit beschäftige ich mich mit der Geschichte des Zisterzienserkloster Plasy, vor allem interessiere ich mich für das Leben der Mönche im Kloster. Das Ziel der Diplomarbeit ist, ein pädagogisches Programm für die Schüler im Konvent zu erstellen, damit die Kinder wissen, was das Kloster ist, wer im Kloster lebte, was die Haupttätigkeit der Mönche war u.s.w. Ich möchte, dass die Schüler im Konvent schöne Zeit erleben, neue interessante Informationen erwerben und dass die Schüler noch einmal das Kloster besuchen. Weil ich das Leben im Kloster den Kindern näher bringen möchte, musste ich zuerst etwas über die Geschichte des Klosters erfahren.

Das Kloster Plasy wurde im Jahr 1144 von den Fürsten Vladislav II. gegründet. Die erste Mönche stammten aus dem Kloster Langheim in Deutschland. Die Hochzeit erlebte Plasy unter der Regierung der Přemysliden im 12. – 13. Jhd. Damals gehörten dem Kloster mehr als 50 Dörfer. Die Blüte haben die Hussitenkriege im 15. Jhd. abgebrochen, weil das Kloster niedergebrannt wurde und die Periode von 15. – 17. Jhd. bedeutete tiefen Verfall. Die Verbesserung der Eigentumsverhältnisse der Kommune nach der Schlacht am Weissen Berg im Jahr 1620 machte sich durch die neue Bautätigkeit im Kloster bemerkbar. Im Barockstil wurden neue Gebäude erbaut (Speicher, Prälatur, Konvent). Sonst im Jahr 1785 wurde das Zisterzienserkloster in Plasy nach der Anordnung von Kaiser Josef II. aufgelöst und die Mönche mussten weggehen. Im Jahr 1826 wurde das ehemalige Klostereigentum vom damaligen Staatsminister und Kanzler des österreichischen Kaiserreichs Klement Lothar Wenzel von Metternich – Winneburg gekauft. Die Familie Metternich lebte in der Stadt Plasy bis Jahr 1945. Damals wurde das Eigentum konfisziert und aufgrund der Beneš – Dekrete parzelliert. Seit dem Jahr 1995 steht das ehemalige Zisterzienserkloster unter Denkmalschutz und die Gebäude des Areals dienen zu kulturellen Zwecken. Die Touristen können das Kloster jedes Jahr von April bis Oktober besuchen und etwas neues erfahren.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

V seznamu uvádím jak literaturu, ze které jsem bezprostředně čerpala pro svou práci, tak také další prameny, které se vztahují ke zkoumanému tématu, ale v této práci jich nebylo použito, a také na další literaturu k tématům nastíněným na okraj.

BRABCOVÁ, Alexandra. *Brána muzea otevřená*. Praha: JUKO, 2003, ISBN 80-86213-28-5.

BUDIL, Ivo; ŠEDIVÝ, Miroslav (eds.). *Metternich: sborník příspěvků z konference uskutečněné v Plzni ve dnech 23. a 24. dubna 2009*. 1. vyd. Plzeň: Fakulta filozofická Západočeské univerzity, 2009. ISBN 978-807-0438-602.

BUKAČOVÁ, Irena. *Panna vejpůl: lidové pověsti ze severního Plzeňska*. Mariánská Týnice: Nadační fond Mariánské Týnice, 2003, ISBN 80-239-1714-5.

BURIÁNKOVÁ, Michaela, KOMÁRKOVÁ, Anna. *Pět let Školy muzejní propedeutiky: sborník absolventských prací žáků Školy muzejní propedeutiky Asociace muzeí a galerií České republiky 2002-2007 : ročník I. - V.*, 1. vyd. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2009, ISBN 978-80-86611-33-4.

DROZDA, Robert. *O duši plaských hodin*, Plasy. 2006, ISBN 80-254-7285.

FÁK, Jiří (ed.). *Plaský klášter a jeho minulý a současný přínos pro kulturní dějiny: sborník příspěvků ze semináře konaného v Plasích a Mariánské Týnici ve dnech 11-13. května 2005*. Mariánská Týnice: Muzeum a galerie severního Plzeňska, 2005, ISBN 80-903165-3-0.

HAVLÍK, Josef. *Plasy*. Plasy: Místní školní rada, 1934.

HORYNA, Mojmír. *Jan Blažej Santini - Aichel*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Univerzity Karlovy, 1998. ISBN 80-7184-664-3.

CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách, 1142-1420*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1998, ISBN 80-7184-617-1.

CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *900 let cisterciáckého řádu: sborník z konference konané 28. - 29. 9. 1998 v Břevnovském klášteře v Praze*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2000, ISBN 80-901587-7-3.

JAGOŠOVÁ, Lucie; JÚVA, Vladimír; MRÁZOVÁ KRAJÍČKOVÁ, Lenka. *Muzejní pedagogika: metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. 1. vyd. Brno: Paido, 2010, ISBN 978-80-7315-207-9.

- JŮVA, Vladimír. *Dětské muzeum: edukační fenomén pro 21. století*. 1. vyd. Brno: Paido, 2004, ISBN 80-7315-090-5.
- JŮVA, Vladimír. *Úvod do muzejní praxe: učební texty základního kurzu Školy muzejní propedeutiky Asociace muzeí a galerií České republiky*. 1. vyd. Editor Michaela Buriánková, Anna Komárková, František Šebek. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2010, ISBN 978-80-86611-40-2.
- KAHUDA, Jan. *Kancléř Metternich a Plasy: ve světle soudobých dokumentů*. Plasy: Město Plasy, 2009.
- KOČKA, Václav. *Dějiny politického okresu kralovického, díl 1., Soudní okres kralovický*, Kralovice, 1930.
- KRČEK, Jakub. *Rušení klášterů na Plzeňsku za Josefa II.:* Diplomová práce. Plzeň: Západočeská univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra historie, 2010.
- MATUŠKOVÁ, Martina. *Příběh plaských varhan*. Plasy: Město Plasy, 2007.
- POLÁKOVÁ, Zdena. *Inspiration muzejní pedagogiky*. 1.vyd. Brno: Dětské muzeum - Centrum muzejní pedagogiky, 2010, ISBN 978-80-7028-361-5.
- SEDLÁK, Jan. *Jan Blažej Santini: Setkání baroku s gotikou*. Praha: Vyšehrad, 1987.
- SOUTNER, Oldřich; HUBKA, Petr (edd.). *Osm a půl století v plaské kotlině, díl I.*, Plasy 1996; *díl II.*, Plasy 1997; *díl III.*, Plasy 2000.
- SPRÁVA KLÁŠTERA PLASY, *Průvodcovský text Konvent*.
- SPRÁVA KLÁŠTERA PLASY, *Průvodcovský text Kostel*.
- SPRÁVA KLÁŠTERA PLASY, *Průvodcovský text Sýpka s hodinovou věží*.
- VOGT, Mauritius. *Chronici Plassensis privati "Tilia Plassensis". Pars tertia. De abbtibus monasterii Plassensis et de monasterii Plassensis professis/inscripti F. Mauritio Vogt: z rukopisu kláštera Oseckého vydal Ant. Podlaha*. Praha: A. Podlaha, 1909.

Elektronické zdroje

Dislokace projektu [online]. Dostupné z URL:<<http://www.ntm.cz/centrum-stavitelskeho-dedictvi-v-plasich/dislokace-projektu>> [cit. 2013-02-23].

Dějiny plaského kláštera [online]. Dostupné z URL: <<http://www.klaster-plasy.cz/?Dejiny>> [cit. 2013- 02-09].

Centrum stavitelského dědictví v Plasích [online]. Dostupné z URL: <<http://www.ntm.cz/csd>> [cit. 2013-02-09].

Karel Škréta [online]. Dostupné z URL: <http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=381> [cit. 2013-02-09].

Petr Brandl [online]. Dostupné z URL: <<http://www.santini.cz/petr-brandl.html>> [cit. 2013-02-09].

Michael Willmann [online]. Dostupné z URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Michael_Willmann> [cit. 2013-02-09].

Jan Kryštof Liška [online]. Dostupné z URL:<http://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Kry%C5%A1tof_Li%C5%A1ka> [cit. 2013-02-09].

Monasterium aneb Nebojte se klášterů! [online]. Dostupné z URL: <<http://monasterium.historickededictvi.com>> [cit. 2013-03-11].

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, aktuální znění k 1. 9. 2010. Dostupný z metodického portálu rvp: < <http://rvp.cz/>>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1. – *Pracovní list „Život za zdmi kláštera“.*

Příloha č. 2. – *Pracovní list „Život za zdmi kláštera“ pro běžnou prohlídku.*

Příloha č. 3. – *„Znak kláštera Plasy.“*

Zdroj: Akce v Plzni a okolí, [online]. Dostupné z: < <http://www.plzen2015.net/wp-content/uploads/2011/04/Kl%C3%A1%C5%A1ter-Plasy-logo2.> > [cit. 2013-03-11].

Příloha č. 4. – *„Letecký pohled kláštera.“*

Zdroj: Tipy na výlet: církevní stavby a památky v Plzeňském kraji, [online].

Dostupné z: < http://i.idnes.cz/11/073/sph/ABR3c9e37_plasy3.jpg > [cit. 2013-03-11].

Příloha č. 5. – *„Sýpka.“*

Zdroj: Exteriéry, [online]. Dostupné z: < <http://www.klasterplasy.cz/App/Data/Foto/Foto-vlevo/Sypka/08.jpg> > [cit. 2013-03-11].

Příloha č. 6. – *„Konvent.“*

Zdroj: Exteriéry, [online]. Dostupné z: < <http://www.klasterplasy.cz/App/Data/Foto/Foto-vlevo/Konvent/03.jpg> > [cit. 2013-03-11].

Příloha č. 7. – *„Kostel.“*

Zdroj: Exteriéry, [online]. Dostupné z: < <http://www.klasterplasy.cz/App/Data/Foto/Foto-vlevo/Kostel/01.JPG> > [cit. 2013-03-11].

Příloha č. 8. – *„Prelatura.“*

Zdroj: Exteriéry, [online]. Dostupné z: < <http://www.klasterplasy.cz/App/Data/Foto/Foto-vlevo/Prelatura/01.jpg> > [cit. 2013-03-11].

Přílohy

Příloha č. 1. – Pracovní list „Život za zdmi kláštera.“

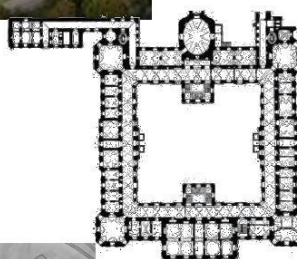
ŽIVOT ZA ZDMI KLÁŠTERA

Pracovní list pro 1. stupeň ZŠ

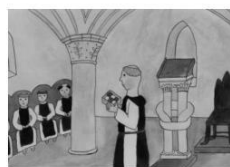
Jméno .....

Škola, třída .....

1. K MALÝM OBRÁZKŮM NAPIŠ, O JAKOU MÍSTNOST SE JEDNÁ. POTÉ PŘIŘAĎ JEJÍ ČÍSLO DO PLÁNU PODLE TOHO, KDE PŘESNĚ SE V KONVENTU NACHÁZÍ.

1.

2.

3.

4.

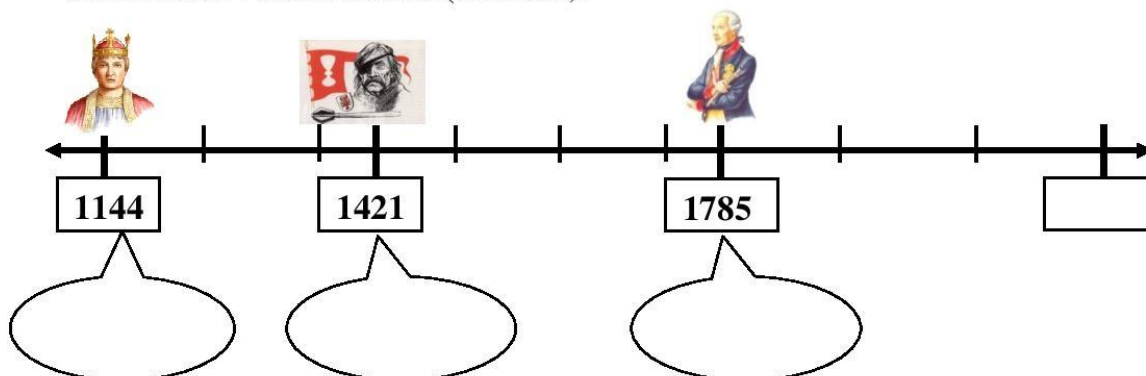

5.

6.

2. NA ČASOVÉ OSE JSOU LETOPOČTY TÝKAJÍCÍ SE KLÁŠTERA. NAPIŠ K NIM, JAKÁ VÝZNAMNÁ UDÁLOST SE TOHO ROKU STALA. POSLEDNÍ ROK JE TEN, VE KTERÉM SE NACHÁZÍME V SOUČASNOSTI (*NAPÍŠ HO*).

VYZNAČ NA ČASOVOU OSU ROK, VE KTERÉM SES NARODIL TY.

VYPOČÍTEJ, KOLIK LET UŽ UPLYNULO OD ZRUŠENÍ KLÁŠTERA.

$\underline{\hspace{2cm}} - \underline{\hspace{2cm}} = \underline{\hspace{2cm}}$
--

NA FRESCE, KDE MNIŠI PRACUJÍ, SPOČÍTEJ, KOLIK SE TAM NACHÁZÍ PRACOVNÍCH NÁSTROJŮ A POJMENUJ JE. ČÍSLO SI ZAPAMATUJ.

3. V KAPLI SVATÉHO BERNARDA SE PODÍVEJ NA FRESKU S PANNOU MARIÍ. NALEZNI NA NÍ ERB OPATA EVŽENA TYTTLA. ERB SI ZAKRESLI. BUDE SE TI JEŠTĚ HODIT.

4. TYTO PŘEDMĚTY POUŽÍVALI MNIŠI, KDYŽ ZDE ŽILI. DOKÁŽEŠ POZNAT, CO TO JE A K ČEMU TO SLOUŽÍ? (ZAPÍŠ DO LEVÉ ČÁSTI TABULKY.)

NĚKTERÉ PŘEDMĚTY BĚHEM PROHLÍDKY UVIDÍŠ. (ZAPÍŠ SI DO PRAVÉ ČÁSTI TABULKY, KDE PŘESNĚ BYLY). V POSLEDNÍ MÍSTNOSTI NAŠÍ PROHLÍDKY SE DOZVÍŠ ŘEŠENÍ.

Příloha č. 2. – Pracovní list „Život za zdmi kláštera“ pro běžnou prohlídku.

KLÁŠTER PLASY

PRACOVNÍ LIST

1. KLÁŠTER SE SKLÁDÁ ZE SKUPINY BUDOV. DOKÁŽEŠ JE PODLE PLÁNU NAJÍT A POPSAT? POMOCI TI MOHOU SPODNÍ OBRÁZKY, DO NICH NEJPRVE NAPIŠ, O JAKOU STAVBU NEBO MÍSTNOST SE JEDNÁ, POTÉ DOPLŇ ČÍSLO DO PLÁNKU PODLE TOHO, KDE SE NACHÁZÍ.

1. _____

2. KAPITULNÍ SÍŇ
_____

3. _____

4. _____

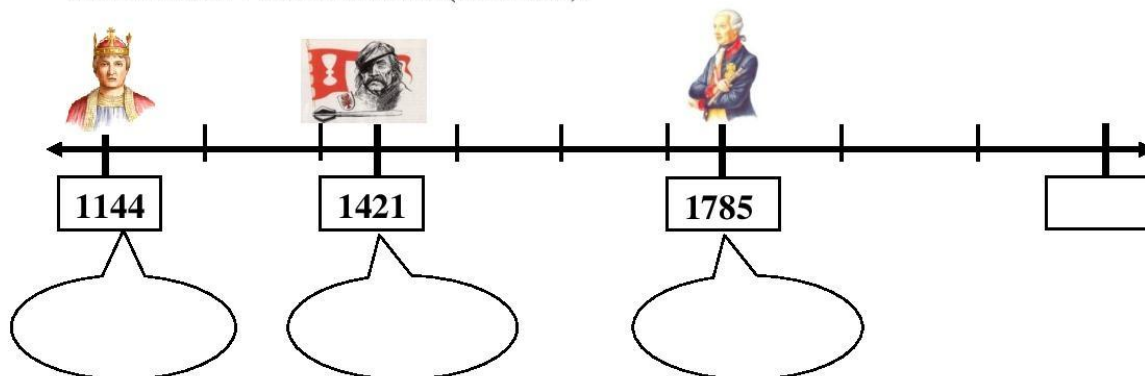

5. _____

6. _____

2. NA ČASOVÉ OSE JSOU LETOPOČTY TÝKAJÍCÍ SE KLÁŠTERA. NAPIŠ K NIM, JAKÁ VÝZNAMNÁ UDÁLOST SE TOHO ROKU STALA. POSLEDNÍ ROK JE TEN, VE KTERÉM SE NACHÁZÍME V SOUČASNOSTI (*NAPÍŠ HO*).

VYZNAČ NA ČASOVOU OSU ROK, VE KTERÉM SES NARODIL TY.

VOPOČÍTEJ, KOLIK LET UŽ UPLYNULO OD ZRUŠENÍ KLÁŠTERA.

$\underline{\hspace{2cm}} - \underline{\hspace{2cm}} = \underline{\hspace{2cm}}$
--

NA FRESCE, KDE MNIŠI PRACUJÍ, SPOČÍTEJ, KOLIK SE TAM NACHÁZÍ PRACOVNÍCH NÁSTROJŮ A POJMENUJ JE. ČÍSLO SI ZAPAMATUJ.

3. V KAPLI SVATÉHO BERNARDA SE PODÍVEJ NA FRESKU S PANNOU MARIÍ. NALEZNI NA NÍ ERB OPATA EVŽENA TYTTLA. ERB SI ZAKRESLI. BUDE SE TI JEŠTĚ HODIT.

NA FRESCE V KAPITULNÍ SÍNĚ SPOČÍTEJ VŠECHNY SEDÍCÍ MNICHY. OD TOHOTO ČÍSLA ODEČTI ČÍSLO, KTERÉ JSI ZÍSKAL SPOČÍTÁNÍM VŠECH DRUHŮ NÁSTROJŮ, KTERÉ BYLY NA FRESCE.

- =

5. STROM ZNÁZORNŮJE RODOKMEN PLASKÝCH OPATŮ. DOPLNĚNÍM CHYBĚJÍCÍCH PÍSMEN ZÍSKÁŠ JEJICH CELÁ JMÉNA. POMOCI TI MOHOU OBRAZY V KNIHOVNĚ.

CAE . . . TI . . . S
.T..

F . . T . NA . . . S
. . RD . . N

. UG . N . . S
T . T . .

. NDR . . S
. . O . . R

KONRÁD

KDYŽ VYJDEŠ ZE DVEŘÍ ČITÁRNY, UVIDÍŠ NAD SEBOU FRESKU. NALEZNI NA NÍ ERB PAPEŽE. POROVNEJ HO S ERBEM OPATA EVŽENA TYTTLA, KTERÝ SIS ZAKRESLIL A NAKRESLI DO ČTVERCE, V ČEM SE LIŠÍ.

DĚKUJEME ZA VAŠI NÁVŠTĚVU!
KLÁŠTER PLASY

Příloha č. 3. – „Znak kláštera Plasy.“

Příloha č. 4. – „Letecký pohled kláštera.“

Příloha č. 5. – „Sýpka.“

Příloha č. 6. – „Konvent.“

Příloha č. 7. – „Kostel.“

Příloha č. 8. – „*Prelatura.*“

